

**RAHİMCAN OTARBAYEV'İN BAŞ İSİMLİ
ROMANINDA YABANCILAŞMA**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Yalçın ALTAY

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV**

**RAHİMCAN OTARBAYEV'İN BAŞ İSİMLİ ROMANINDA
YABANCILAŞMA**

Yalçın ALTAY

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI.....	4
ÖNSÖZ.....	5
ÖZ.....	7
ABSTRACT	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR.....	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	12
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	13
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR / KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	13
RAHİMCAN OTARBAYEV'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	14
1.1. Rahimcan Otarbayev'in Hayatı	14
1.2. Rahimcan Otarbayev'in Eserleri	17
1.3. Rahimcan Otarbayev'in Sanatı.....	18
İKİNCİ BÖLÜM	20

EDEBİ TÜR OLARAK ROMAN	20
2.1. Kazak Edebiyatında Roman Türü	21
2.2. Rahimcan Otarbayev'in Roman Anlayışı	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	24
YABANCILAŞMA KAVRAMI	24
3.1. Yabancılaşma Kavramı ve Kısa Tarihçesi	24
3.2. Kazak Toplumunda Yabancılaşma	27
3.2.1. Çarlık Dönemi Etkisi Altında Yabancılaşma	27
3.2.2. Sovyet Dönemi Etkisi Altında Yabancılaşma	29
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
BİR TOPLUMSAL SORGULAMA ÖRNEĞİ OLARAK BAŞ ROMANI	32
4.1. “Baş” Romanının Özeti	32
4.2. Baş Romanı Unsurlarında Yabancılaşma Biçimleri	33
4.2.1. Roman Karakterlerinde Görülen Yabancılaşma	34
4.2.2. Topluma Yabancılaşma	50
4.2.3. Kültüre Yabancılaşma	51
4.2.4. Romanda Tarihi Tartışmalar Üzerinden Yabancılaşma İzleri	52
SONUÇ	53
KAYNAKÇA	56
ÖZGEÇMİŞ	60

TEZ ONAY SAYFASI

Yalçın ALTAY tarafından hazırlanan “Rahimcan Otarbayev’in Baş İsimli Romanında Yabancılaşma” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği/Oy Çokluğu Seçiniz ile Türk Dili ve Edebiyatında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 27 /06 / 2022

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İsmail TAŞ

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı : Yalçın ALTAY

İmza :

ÖNSÖZ

Geçmişten bugüne insanın en büyük merakı yine kendisi olur. Gerek fert gerek toplum olarak insan hayatı hemen her dönem yine insanın ilgisini çeker. Kimi zaman doğrudan sorgulamalar, kimi zaman dolaylı değerlendirme ve betimlemeler üzerinden nasıl bir dünyanın içerisinde yaşadığını anlamaya ve kendisini merkeze alarak diğer her şeyi anlamlandırmaya çalışması insanın en temel uğraş alanıdır.

Edebiyat, insanın kendisine ve çevresine dönük anlam arayışında kullandığı en etkili araçlardan biridir. Yazar veya şair ortaya koyduğu edebi eserle bir yandan mevcut olanı anlamaya uğraşırken diğer yandan da okuruna kendi tekliflerini sunar. Edebi eserin tespit ve teklifleri ise içerisinde doğup şekillendiği kültürün izlerini kaçınılmaz olarak taşır. Kendisini var eden toplumun dilinden başlayarak düşünce, davranış ve beklentilerini ihtiva eden özellikle nesir anlatı metinleri gelecek kuşakların şekillenmesinde önemli rol oynar.

Kazak edebiyatı modern türlerin gelişimi bakımından oldukça yeni olmakla beraber usta kalemler tarafından kaleme alınan son dönem eserleri ile oldukça ciddi bir mesafe kaydetmiştir. Türk edebiyatın ortak döneminden beslenen modern Kazak edebiyatının ortaya çıkışı XIX. yüzyılın ortalarına rastlar. Kazak edebiyatının gelişmesine önemli hizmetleri olan Abay Kunanbayulu, Ahmet Baytursunulu, Mirçakıp Duvlatulu, Saken Seyfulin ve Mağcan Cumabayulu gibi aydın şahsiyetlerin XX. yüzyılın başındaki eğitim ve yayın faaliyetleri dikkat çekicidir. Tüm Türkistan'ı olduğu gibi Kazak sahasını da derinden etkileyen Çarlık Rusyası sömürü faaliyetlerinin daha ağır şartlarda sürdürüldüğü Sovyet Rusya döneminin XX. yüzyılın ilk çeyreğinde başlamasıyla birlikte edebi hayat ciddi bir kesintiye uğrar.

Öncesinden farklı olarak *sosyalist realizm* anlayışı etkisinde yeni bir insan modelini Kazak toplumuna dayatan Sovyet ideolojisi fertten topluma herkesin tarihle düşünce ve duygu planında ilişkisini yok etmeyi amaçlar. Kendi ideolojisine hizmet

edebilecek yeni bir nesil yetiştirmek için edebi faaliyetleri cebri bir biçimde yönlendirme çabası içerisine girer. Bu yönlendirme çabasına açıktan veya gizli olarak uymayan tüm sanatçı ve aydın kimlikli insanları ise ortadan kaldırır.

Kazak düşüncesi ve hayatı ağır koşullarda gerçekleşen II. Dünya Savaşı ve sonrasında kısmi bir rahatlama yaşasa da düşünce ve edebiyat sahasındaki gerçek özgürleşme yüzyılın sonlarına doğru Sovyet Rusya'nın yıkılışı ile gerçekleşir. Bu dönemde geçmişi bilen ve mevcut durumu da gören edebiyat adamları öncelikle kaybedilen toplumsal kimliğin yeniden inşasına dönük bir arayışın içerisine girer.

Bu çalışma; Kazak edebiyatının görece özgürleştiği XX. yüzyılın sonu XXI. yüzyılın başında en verimli dönemini yaşayan Rahimcan Otarbayev'in toplumu tarihi perspektiften hareketle değerlendiren *Baş* romanı özelinde hazırlanmıştır. Anılan roman özellikle *yabancılaşma* kavramı merkeze alınarak incelenmiş ve romandaki fantastik unsurlar da dâhil olmak üzere fertten topluma, geçmişten bugüne farklılaşan tutum ve düşüncüler eserden hareketle ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın hazırlanması sırasında yönlendirmeleri, katkıları, destekleri ve anlayışlı tutumu nedeniyle Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca ilk Danışmanım Doç. Dr. Mustafa KUNDAKCI ve ilgisini her zaman yanımda hissettiğim Doç. Dr. Enver KAPAĞAN hocalarıma ve desteğini her zaman yanımda gördüğüm Dr. Öğr. Gör. Yılmaz BACAĞLI hocama saygı ve hürmetlerimi sunmak isterim. Çalışma nedeniyle çokça ihmal ettiğim oğullarım İsmail Eren'in, Mustafa Salih'in ve eşimin her şeye rağmen yanımda durmalarından dolayı her birine ayrı ayrı minnetlerimi ifade etmek isterim.

ÖZ

Problem başlığı olarak Modern Kazak edebiyatının önemli yazarlarından Rahimcan Otarbayev'in Türkiye Türkçesine de aktarılan *Baş* adlı romanını belirlemiştir. Anılan romanda Türkiye sahasına benzer bir biçimde toplum hayatında meydana gelen olumsuz değişme hallerine dönük çarpıcı değerlendirmeler çözümlenmeye çalışılmaktadır. Çalışma dört bölüm olarak planlanmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde romanın yazarı Rahimcan Otarbayev'in biyografisi ve sanatı üzerinde genel bir değerlendirme yapılmaktadır. Yazarın Kazak edebiyatında konumlandığı yer bakımından değerlendirildiği birinci bölüm problemin anlaşılmasını sağlayacak her türden detayı içerecek şekilde hazırlanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde en genel amaç, edebi bir tür olan romanda toplumsal hayatın yansımalarını anlama çabasıdır. Bu çabanın gereği olarak bu bölümde türün tarihsel gelişimi incelenmiştir. Roman türünün tarihsel gelişim sürecinde geçirdiği safhalarla özellikle Kazak edebiyatında roman türünün gelişimi ve Rus edebiyatının bu gelişimdeki etkisi üzerinde durulmuştur. Yazarın bu türe ilişkin düşüncesi de bu bölümde ele alınmaktadır. İkinci bölümün sonunda *Baş* romanının özeti yapılmıştır.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde çalışmanın en temel kavramı olan *yabancılaşıma* üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kavram en genel hatlarından başlanılarak Kazak toplumundaki tarihi ve toplumsal seyrine kadar ele alınmıştır. Bölümün son kısmında Kazak toplumundaki yabancılaşıma tarihi dönemlerin dinamiklerinden hareketle sınıflandırılarak verilmektedir.

Tez çalışmasının son bölümünde *yabancılaşıma* kavramı çalışmanın iddiası gereği Rahimcan Otarbayev'in *Baş* isimli romanı üzerinden irdelenmektedir. Romanın karakterleri, topluma ve kültüre dönük yabancılaşıma biçimleri eserdeki olay örgüsünden hareketle anlaşılmaya çalışılmıştır. Kazak toplumunun sadece edebiyatın konusu olacak nitelikte hayali bir yabancılaşıma değil, tarihi gerçekliklerin de şahitliğinde gerçek bir yabancılaşıma süreci yaşadığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler : Kazak Edebiyatı; Roman; Baş; Rahimcan Otarbayev; Yabancılaşıma

ABSTRACT

This study determined the novel *Head*, which was translated into Turkey Turkish, by Rahimcan Otarbayev, one of the important writers of Modern Kazakh literature, as the problem title. In the aforementioned novel, striking evaluations about the negative changes that occur in social life, similar to the field of Turkey, are tried to be analyzed. The study is planned as four parts. In the first part of the study, a general evaluation is made on the biography and art of Rahimcan Otarbayev, the author of the novel. The first chapter, in which the author is evaluated in terms of his position in Kazakh literature, has been tried to be prepared to include all kinds of details that will enable the problem to be understood.

In the second part of the study, the most general aim is to try to understand the reflections of social life in the novel, which is a literary genre. As a requirement of this effort, the historical development of the genre is examined in this section. The development of the novel genre in Kazakh literature and the effect of Russian literature on this development are emphasized, with the stages that the novel genre has gone through in its historical development process. The author's thoughts on this genre are also discussed in this section. At the end of the second part, a summary of the *Head* novel is made.

In the third part of the thesis, evaluations were made on alienation, which is the most basic concept of the study. This concept has been discussed from its most general lines to its historical and social course in Kazakh society. At the end of the chapter, the concept of alienation is given by classifying it based on the dynamics of historical periods in Kazakh society.

In the last part of the thesis, the concept of alienation is examined through Rahimcan Otarbayev's novel *Head*. The characters of the novel, the forms of alienation towards society and culture have been tried to be understood based on the plot in the work. It is seen that Kazakh society has not only experienced an imaginary alienation that will be the subject of literature, but also a real alienation process witnessed by historical realities.

Key Word : Kazakh Literature; Novel; *Head*; Rahimcan Otarbayev; Alienation

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Rahimcan Otarbayev'in Baş İsimli Romanında Yabancılaşma
Tezin Yazarı	Yalçın ALTAY
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Saidbek BOLTABAYEV
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	27 Haziran 2022
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	60
Anahtar Kelimeler	Kazak Edebiyatı; Roman; Baş; Rahimcan Otarbayev; Yabancılaşma

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Alienation in Rahimcan Otarbayev's Novel Named "The Head"
Author of the Thesis	Yalçın ALTAY
Advisor of the Thesis	Assoc.Prof.Dr. Saidbek BOLTABAYEV
Status of the Thesis	Master's Thesis
Date of the Thesis	27 June 2022
Field of the Thesis	Turkish Language and Literature
Place of the Thesis	KBÜ/LEE
Total Page Number	60
Keywords	Kazakh Literature; Novel; Head; Rahimcan Otarbayev; Alienation

KISALTMALAR

- C.** : Cilt
Çev. : Çeviren
KBÜ : Karabük Üniversitesi
LEE : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
S. : Sayı
s. : Sayfa
TDK : Türk Dil Kurumu
TİYO : Tam İstiklâl Yayıncılık Ortaklığı
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve diğerleri

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Kazak edebiyatının özellikle anlatı türünde yetiştirdiği önemli yazarlardan biri olan Rahimcan Otarbayev'in "Baş" adlı romanı tarihsel gerçekliklerle iç içe bir çerçeve sunduğundan dolayı tercih edilmiştir. Baş romanının bireysel ve toplumsal ölçekte *yabancılaşma* kavramının merkeze alınarak incelenmesi çalışmanın asıl konusunu oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Türkistan ve Anadolu sahalarında benzer süreçlerden geçen fakat birbirlerinden derinlikli bir biçimde haberdar olmayan Türkiye ve Kazak Türkleri arasında müşterek bir tarihi ve toplumsal şuur oluşturabilmek çalışmanın ana amacıdır. Yapılan çalışma ortak Türk kültürü ve tarihine dönük bütünlüklü bir bakış geliştirebilme çabalarına katkı sunmaktır. Özellikle Kazak coğrafyasının hem Çarlık hem de Sovyet Rusyası döneminde yaşadığı baskılara nedeniyle içerisine düştüğü sosyolojik bunalımın bir edebi eser örneğinde verilmesinin kardeş coğrafyalarda tam bir duygu ortaklığıyla kavranması amaçlanmıştır.

Yakından bilinen ama bir çeşit retoriğe dönüşen Türkistan toplumundaki yabancılaşma durumunu tarihi bir perspektifle vermesi açısından ortaya konan inceleme önemlidir. Sadece yabancılaşma değil, yaşanan tarihi süreçte farklı coğrafyalarda benzer şeyler yaşayan kardeş toplumların farkındalığına hizmet etmesi bakımından da önemlidir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yöntem olarak inceleme, araştırma, karşılaştırma ve yorumlama yöntemi çalışmada tercih edilmiştir. Öncelikle yazarın biyografisi tarihi ve toplumsal bağlamından hareketle incelenmiş, farklı türlerdeki eserlerinin okumaları gerçekleştirilmiştir. Böylelikle yazarın hayata ve edebiyat sanatına dönük yaklaşımı en genel haliyle tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonrasında yazarın "Baş" adlı romanı birkaç kez okunarak incelenmiştir. Romanın okunması ve incelenmesi sırasında hem felsefe hem de tarih alanına dair araştırmalar yapılarak eserin incelenmesinde kullanılan *yabancılaşma* kavramının görünümleri ele alınmaya çalışılmıştır. İlgili kavramın esere

yansıma biçimin ortaya konması için eserde yer verilen kurgu kişilikler kadar tarihi kişiliklerin de yer alması geçmiş ve eserin gerçekleşme zamanı arasında bir karşılaştırmayı zorunlu kılmıştır. En nihayet tüm bunlardan elde edilen detayların yorumlanarak çalışmaya alınması sağlanmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Rahimcan Otarbayev'in Baş isimli romanının incelenmesinde, göz önüne alınan unsurlardan biri Türk Coğrafyası toplumlarının birbirlerini tanımalarına katkı sağlama düşüncesidir. Kazak edebiyatının usta kalemlerinden biri olan Otarbayev'in eseri bu noktada incelenmeye çalışılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR / KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışmanın hazırlanması sırasında karşılaşılan en büyük zorluk Rahimcan Otarbayev'in Kazak sahasında önemli bir yazar olmasına karşılık hem kendi sahasında hem de Türkiye sahasında detaylı bir ilmi çalışmaya konu olmaması nedeniyle yaşanmıştır. Yazarın çalışmaya konu olan eseri "Baş" 2016 yılında Bengü Yayınları tarafından Türkiye Türkçesine aktarılarak yayınlanmıştır. Bu eserin yanı sıra yine aynı yayınevi tarafından aynı yıl "Beyaz Kelebekler" adıyla 23 seçme hikâyesi Türkiye Türkçesine aktarılarak yayınlanmıştır. Ancak Kazak Edebiyat Tarihi türünde hazırlanan Kazak ve Türkiye sahasındaki çalışmalarda yazara ve sanat anlayışına dönük bilgiler oldukça sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RAHİMCAN OTARBAYEV'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1. Rahimcan Otarbayev'in Hayatı

Çağdaş Kazak romanının önde gelen isimlerinden biri olan Rahimcan Otarbayev, yazdığı hikâye ve tiyatro eserleriyle adını sadece Kazakistan'da değil, ülkesi dışında da duyuran önemli bir yazardır (Kınacı, 2017). Otarbayev, Kazak edebiyatının özellikle modern nesir türünde dikkati çeken eserleri ile yeni yazarlar yetişmesinde de önemli bir katkı sunar.

Rahimcan Otarbayev, 19 Ekim 1956'da Atırav bölgesinin Kurmanğazı ilçesinde dünyaya gelir. Kardeşlerinin erken yaşlarda ölmesi neticesinde ailesinin tek çocuğu olarak büyür. Eserlerinde yalnız bir çocuk olarak büyümesinin hırçınlığını görmek mümkündür. Henüz beş yaşındayken kaybettiği annesinin ismi Şemsiya, babasının ismi Kasımğali'dir. Çocukluk yıllarını geçirdiği yer eski Deniz ilçesine bağlı Ganyuşkiyn köyüdür. Otarbayev, burada geçirdiği zamanların yazar olmasında çok etkili olan tatlı hatıralarla dolu olduğunu belirtir. Nitekim eserlerinde otobiyografik geçişler yaygın olarak görülmektedir. Onun eserlerinde sadece insan hallerini değil, o insanlarla tam bir bütünlük içerisinde verilen mekânları da bir anlatı kahramanı şeklinde görmek mümkündür.

Yaşlıları gibi oyunlar oynamak yerine yetişkinlerin sohbetlerindeki hikâyeleri dinlemek Otarbayev için mutluluk kaynağı olur. Kaybettiklerinin etkisiyle erken yaşta büyüyen yazar, dinlediklerini bir bilgiye dönüştürmenin çok ötesinde yorumlayarak bir kazanıma çevirir (Imangaliyev, 2016). Farklı kişiliği ile çevresinin dikkatini çeken yazar, çocukluk yıllarında müziğe olan ilgisinden de bahsetmekte ve köylerinde kendisinden müzik alanında daha yetenekli kişiler olması nedeniyle bu alanda kendini geliştiremediğini belirtmektedir. Çok yönlü bir kişiliği bulunan sanatkar tam bir arayış içerisinde.

Babası Kasımğali, Atırav bölgesinin tarihindeki en eski çobanlardandır. Yaptığı işi üstün bir başarı ile gerçekleştiren Kasımğali, yaşadığı dönemin toplumsal yapısı içerisinde oldukça meşhur biridir. Çobanlık yapmasının yanı

sıra tarımsal faaliyetlerle de uğraşan Kasımğali, Hazar denizi kıyısında bulunan Mayr köyünde yıllarca çalışır (<https://old.syrboyi.kz/>, 2022). Çobanlar ve çobanlık mesleğine has tabiat unsurları onun özellikle hikâyelerinde geniş bir yer bulur. Babasının hayatını dünyanın en tabii hali olarak eserlerinde kullanan Otarbayev'in geleneksel Kazak hayatına olan düşkünlüğü dikkat çekicidir.

Annesini, erkek kardeşi Bekezhan ile kız kardeşi Raisa'yı erken yaşta kaybeden Otarbayev; çobanlık yapan babası Kasımğali'ye yardım eder. Bu sırada hayatı anlama çabasıyla daldığı derin düşünceler yazarın sonraki yıllarını etkileyen zamanların başlangıcı olur. Anneannesinin söylediği şarkılar, tarihi olaylar ile ilgili yaptığı yorumlar ve dedesinin anlattığı hikâyeler yazarın Kazak coğrafyasına bakışını şekillendiren olaylardandır (<https://adyrna.kz/>, 2022). Dikkati başka hiçbir şeye değil dinleyerek büyüdüğü bu hikâyelere yoğunlaştığından onlar üzerine detaylı olarak düşünme ve kendisine has çıkarımlar yapma imkânı bulur. Sözden öte hayatı da geleneğin pratiği içerisinde geçen yazarın eserlerinde anlattığı hemen her şey somut bir hayat tecrübesidir.

Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonraki yıllarda üslubu ile kendini fark ettiren Rahimcan Otarbayev, lise öğrenimini Primorye Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1973 yılında girdiği Ural Pedagoji Enstitüsü (şimdiki adıyla Kazakistan Devlet Üniversitesi) Filoloji Fakültesinden 1977 yılında mezun olur. 1978 yılında bölgesel Uralsk Oniri gazetesinde muhabir olarak çalışmaya başlamasıyla kariyerine gazeteci olarak devam eder.

1978 ve 1980 yılları arasında edebiyat öğretmenliği yapar. Daha sonra Almatı'ya taşınan Otarbayev, 1981 ve 1985 yılları arasında Kazak Televizyonu ve Radyosunda editor olarak çalışır. Bu çalışmanın akabinde 1985 ve 1989 yılları arasında Kazak Edebiyatı gazetesinde bölüm editörü olarak görev yapar. 1989 – 1994 yılları arasında Almatı şehrinde faaliyet yürüten edebiyat- sanat dergisi Zhalyn' da bölüm editörlüğü yapar. 1994 – 1996 yılları arasında Kırgızistan'da büyükelçilik ateşesi olarak görev yapan yazar, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kazak Dram Tiyatrosu Direktörlüğü ve Astana Ulusal Akademik Üniversitesi Kütüphane Genel Müdürlüğü gibi üst düzey görevlerde de bulunur.

Eserleri birçok dünya diline çevrilen yazar aynı zamanda ulusal ve uluslararası alanda çok sayıda ödülün de sahibi olur. Bu ödüller arasında; 2004 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı kararıyla Kazakistan'ın Onur İşçisi ünvanı, 2009 yılında “Cengiz Aytmatov’un adını taşıyan ödül, 2011 yılında Rusya’da verilen “Ivan Fedorov Madalyası”, 2001 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın kararı ile "Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığının 10. Yılı" madalyası, Türkiye’de tanınırlığının bir işareti olarak Kazak-Türk İşbirliği Konseyi Başkanlığı'nın 2015 yılında aldığı kararla "Kazakistan-Türkiye Dostluk ve İşbirliğinin Geliştirilmesi” madalyası gibi daha birçok ödül sayılabilir (<https://kk.wikipedia.org/>, 2022). Yazarın aldığı ödüllerin pek çoğu bağımsızlık sonrasına aittir.

Çarlık ve Sovyet Rusya dönemlerinde geçmişi ile bağı koparılmak istenen Kazak halkının içerisinde bu durumu tersine çevirmek isteyen birçok aydın çıkar. Bunların bir kısmı baskı ile susturulmak istenir, sürgüne gönderilir hatta başka yolu kalmadığını düşünen yöneticiler tarafından yaşamları ellerinden alınır. Rahimcan Otarbayev’in bağımsızlık sonrası Kazak toplumunun tarihi bağlarını onarmak istediği eserlerinde açıkça görülür. Hayatı boyunca edebi türlerin birçoğunda verdiği eserlerle halkını aydınlatmak için uğraşan, sanatını toplumun yararına kullanan ve kendi halkı tarafından sevilen bir yazar haline gelen Rahimcan Otarbayev, 17 Şubat 2018 tarihinde Kazakistan’da vefat eder.

Türküler üretildiği coğrafyadan bağımsız düşünülemez. Yaşanılan çevrede dağ, tepe, dere, çay adlarının ve bozkır kültürünün, hatta mevsimlerin izleri türkülerde görülebilir. Konya coğrafyasının türkülere yansımaları da olmuştur. Coğrafi adlar sıkça Konya türkülerinde yer alır. Bu bakımdan Konya coğrafyasını bilmek, Konya coğrafi kültürünün türkülerle bağına ortaya koyma açısından önemlidir. Çay, dağ, dere, yayla, yol vb. mekân adlarının türkülerde görülmesi coğrafi çevrenin etkisini göstermektedir.

Konya yüz ölçümü bakımından Türkiye’nin en büyük ilidir. Konya’nın büyük bir kısmı Orta Anadolu Bölgesi’nin güneybatısında yani Konya Bölümü’nde, kalan kısmı ise Akdeniz Bölgesi’nin Antalya Bölümü’nde bulunmaktadır. Konya Orta Anadolu’nun ovalık alanlarından güneyinde Toros Dağlarına doğru geçiş kuşağı boyunca uzanır (Dinç, 2013, s. 225).

1.2. Rahimcan Otarbayev'in Eserleri

Şiir, tiyatro, hikâye ve roman türünde birçok eser veren Rahimcan Otarbayev'in eserlerinin Rahimcan Otarbayev'in hayatı çoğu yabancı dile çevrilir. Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından edebi alanlarda Türkçe çeviri faaliyetleri de hızlanır (Boltabayev, 2018). Bunun bir sonucu olarak Rahimcan Otarbayev'in bazı eserleri de Türkçe'ye çevrilir. Bunlardan biri yazarın çeşitli zamanlarda kaleme aldığı 23 hikâyeden oluşan, hayatın her alanından kesitlerinin yansıtıldığı Beyaz Kelebekler isimli hikâye seçkisidir.

“Yıldızlar Ülkesi” isimli hikâye kitabını 2000 yılında yayımlayan Otarbayev, 2003 yılında “Uralların Şarkısı”, 2007 yılında “Kazlar Kasımında Döndüğünde”, 2008 yılında “Sesini Duydum”, 2009 yılında “Gökyüzündeki Beyaz Kelebekler”, 2012 yılında “Köyümüzün Amazonları”, 2014 yılında “Cengiz Han'ın Gözyaşları” isimli hikâye kitaplarını yayımlar. Çalışmanın konusu olan “Baş” isimli Roman ise 2016 yayımlanan eseri olur. Kaleme aldığı birçok tiyatro oyunu da bulunan Otarbayev'in “Baybars Sultan”, “Sırım Batır”, “Mustafa Shokai”, “Cihangir Han” adlı oyunları gerek Kazakistan gerekse de Kazakistan dışında birçok ülkede sahnelenir (Imangaliyev, 2016).

Eserlerinde geçmişten izler barından Otarbayev, *Baş* isimli romanında da geçmişle bugünü okuyucuyu düşünmeye sevk ederek mukayese eder ve okuyucunun çıkarımlar yapmasına olanak sunar. Çalışmanın konusunu teşkil eden *Baş* romanı, üzerinde odaklanılan problemi en net şekilde ortaya koyabildiği için araştırılmaya konu olmaktadır.

Modern Kazak yazarları arasında seçkin bir yeri olan Rahimcan Otarbayev, edebi terbiyesini çağındaki en usta kalemlerden alır. O vaktiyle her ne kadar sözlü edebiyatın zengin mirasından, içerisinde yaşadığı halkın hayatından ve sözü dinlenen aksakalların hikâyelerinden yararlanan genç bir yazar olsa da "Zamanının Hakîmi" olarak değerlendirdiği Abiş Kekilbayev'le görüşüp onu model olarak belirler.

Günümüz Kazak okuyucuları kadar yazarları arasında da yakından tanınan Otarbayev'in üslubu oldukça özgündür. Gerek eski gerekse yeni yazarlardan hiçbirine benzemeyen tarzıyla birçok sanat adamının değinemediği pek çok konuyu cesurca ele alış da onu farklı kılan yanlardan bir diğeridir.

Rahimcan Otarbayev, gerçekçiliği sayesinde özellikle felsefi derinliği olan meselelerde rahatça ve özgürce yazar. Her yerde ve her durumda gerçeğin yanında, sözünü sakınmadan söyleyebilen bir karaktere sahiptir. Ancak açıklığı kadar okuruna arzu ettiği hissi ve anlamı da ulaştırabildiği için cesur olduğu oranda yetenekli ve başarılı bir yazar olmayı başarır.

1.3. Rahimcan Otarbayev'in Sanatı

Rahimcan Otarbayev, eserleriyle Kazak edebiyatında yetkin konumda olan bir yazardır. Çünkü yazar kendisini yetiştirmek ve sanatını geliştirmek için hem Rus edebiyatı hem de diğer yabancı edebiyatlarla ilgili ciddi bir okuma faaliyeti içerisine girer. Bu okumalardan elde ettiği bilgi ve tecrübe birikimi ile kendi sanat üslubunu kurar. Nitekim o Rus edebiyatından çevrilmiş klasikleri okuyarak bu birikimini sağlamlaştırmıştır.

Eserlerinde derin bir tarihi perspektif göze çarpan Otarbayev'in, tarihi olayları cesurca kaleme aldığı da görülür. Onun eserlerinde körü körüne bir geçmiş zaman savunması bulunmaz. O günün sosyolojisini de dikkate alarak geçmişi anlamaya, hatalı yanları elinden geldiğince işaret etmeye ve en önemlisi tarihi olayların yaşanan zamana iz düşümlerini fark ettirmeye çabalar. Kuru bir tarih anlatımından çok hayal gücü ile okuyucuları fantastik tarihi seyahatlere çıkaran yazar, özellikle Kazak tarihinde tartışma konusu olan olayları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirir (Baktygereva, 2016). Kendine has benzersiz bir üslup geliştiren Otarbayev, bu şekilde okuyucularını her zaman etkilemeyi başarır. Onun eserleri tarihi ele aldığı örneklerde dahi oldukça güncel bir damar yakalar. Asla zamanın gerisinde kalmaz.

Rahimcan Otarbayev'in hikâyelerinde açık gerçeklik vurgusu göze çarpar. Toplumun ideallerini eserlerine yansıtan Otarbayev'in olayları bazen mizahi bir tarzda ele aldığı da görülür. Bu tarzı "Mona Lisa" adlı eserinde açık bir şekilde görülür. Yazarın Kazak kültürünün -özellikle bağımsızlık sonrası Kazakistan'ı için- sonraki nesillere tanıtılması çabası içinde olduğu görülür. Bu amaçla Kazak Türkçesinde yer alan eski kelimeleri kullanmasıyla birlikte Kazak edebi dilinin gelişimine sunduğu katkı da göze çarpar.

Modern Kazak edebiyatında benzersiz bir iz bırakan Rahimcan Otarbayev, eserlerinde tarihi kavramları sanatsal imgelerle sunmayı tercih eder. Ustalıkla

kullandığı hayal gücü sayesinde okuyucularını çoğu kez kurguladığı olayların içine sürükler (Imangaliyev, 2016). Eserlerindeki felsefi derinlik, çocukça özlemler veilmekilmek işlediği saf insan sevgisi, eleştirmenlerin takdirini kazanmıştır. Hikâye ve romanlarındaki psikolojik bir arka planın varlığı da göze çarpar. Eserlerinde Kazak edebiyatı ve kültürüne yer veren Otarbayev, bu bakımdan Kazak halkı tarafından istek ve sevgiyle okunan bir yazardır.

Ortaya koyduğu eserleri ile zamanının ötesini görebildiğini gösteren Rahimcan Otarbayev, anlattığı olayları parlak resimler ve gösterişli detaylarla okuyucusuna sunar. Sahip olduğu iç gözlem ve olaylara ironik bakışı, hareketli iç dünyasının bir tezahürüdür (Atırav Qalalıq Ortalıqtandırılğan Kitapxanalar Jüyesi, 2021).

Otarbayev'in Sanat anlayışı hakkında fikir vermesi açısından ünlü kalemlerin düşünceleri de oldukça önemlidir. Ülkesine edebi anlamda oldukça büyük katkılar sunan Otarbayev hakkında söylenenler kısaca şu şekilde özetlenir: Dünyaca ünlü yazar Cengiz Aytmatov : "Rahimcan XXI. Yüzyıldaki entelektüel Kazak nesirlerinin önde gelen temsilcisidir." Abiz Abdijamil Nurpeyisov: "Rahimcan'ın yazdığı her şey yürek burkan gerçektir." Şiirleriyle insanları düşünmeye sevk eden şair Gabu Kayrbekov da: "Rahimcan'ın her cümlesi bir şahin gibi uçar." demektedir. Modern Kazak nesrinin önde gelen temsilcilerinden biri olan Dulat İsabekov ise: "Rahimcan'ın eserlerinde ne kadar karakter varsa o kadar da benzersiz ve ilginç tipler var" der. Kaleminden tecrübe damlayan yazar Smagül Elubaev ise şunları söyler: "Rahimcan Otarbayev, Musrepov'un izinden giden Kazak edebiyatında tek yazardır." Şair Muhtar Shakhanov da şöyle söyler: "Rahimcan, demirci yeteneğim, Atırav gibi güzelim. Yıllar geçtikçe, ruhunun gücünü tanıdım." (Imangaliyev, 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBİ TÜR OLARAK ROMAN

Roman, bir tür olarak, yazarının duyuları vasıtasıyla edindiği düşüncelerini yazıya geçirdiği ana kadar olan duygu, düşünce, deneyim ve yaşantılarının neticesi olarak kurguladığı bir yapı olarak tanımlanır (Çetin, 2021). Bu tanımdan hareketle yazarın çevresini algılaması üzerinden romanın şekillendiği söylenebilir. Ayrıca bu algının sadece yazarın yaşantıları ve çevresiyle sınırlı kalmadığı, tarihsel olayları da bu etki altında değerlendirdiği düşünülebilir. Bu noktada roman, tarihi olayları yazarının gözüyle okuyucuya yansıttığı bir tür olarak şekillenmiş olur.

Edebiyatta roman türünün şimdiye kadar yapılan tarifleri incelendiğinde genel olarak, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların yer ve zaman belirtilerek geniş bir plan çerçevesinde ayrıntılı anlatıldığı yazılardır (Olgun, 2011). Romanlar insanların başlarından geçen ve geçmesi mümkün olan gerçek veya gerçek gibi düşünülen hayal gücü ile oluşturulan olayları anlatır. Bu tanımdan hareketle genel olarak yazarının çerçevesini oluşturduğu gerçeğin ve hayalin iç içe geçtiği bir kurgu bu edebi türü karşımıza çıkarır.

Roman kelimesi etimolojik açıdan incelendiğinde ‘romanice’ kelimesinden geldiği görülür. Eski Roma’da Latince, halk dili olan Latince bir de seçkin zümrenin konuştuğu ve yazı için kullandığı Latince olmak üzere iki şekilde kullanılmaktaydı. Romanice ise halkın kullandığı Latin dilinde Romalılar gibi, Latin dilinde ve Latinceye göre, anlamlarında kullanılırdı. Roma ülkesinde hayatını sürdüren ve Roma devletine bağlı olanlara da roman denilmekteydi (Çetin, 2021). Roma İmparatorluğu’nun Avrupa’ya hâkim olmaya başlamasından sonra halkın kullandığı Latince ile yazılmış şiir ve düz yazılara Romalı askerlerin ve halkının Latincesi anlamında roman denilirdi. 12. Yüzyıldan sonra ise roman kelimesi artık bir dilin adı olmaktan çıkmaya ve nadir de olsa bir tür adı olarak kullanılmaya başlandı.

Roman türünün ilk örnekleri XV. yüzyılda Fransız yazar Rabelais tarafından kaleme alınmıştır. Günümüz romanına benzetilebilecek ilk eser XVI. yüzyılda Rönesans’tan sonra Givoanni Boccaccio tarafından yazılmış olan “Decameron”dur. Miguel de Cervantes tarafından yazılan Don Kişot isimli roman XVI. yüzyılın sonlarına doğru yazılan ve roman türünün ilk başarılı örneği kabul edilen yapıttır

(Ayyıldız, 2011). XVII. yüzyılda Klasik akım içinde ortaya çıkan tek romancı ise Madame De La Fayette'tir.

Çalışmanın odaklandığı Rahimcan Otarbayev'in "Baş" isimli romanı, tarihi roman türü içerisinde değerlendirilir. Roman ve tarihin belirli ortak noktaları vardır. Bu nokta tarihi roman türünü meydana getirir. Okuduğumuz tarihi metinlerin ve belirli bir kurgu sonucu oluşan romanların ortak noktaları ikisinin de bir yazara ihtiyaç duymalarıdır (Dalar, 2020). Bu ihtiyaç her iki metni kaleme alanların yer, zaman, nedensellik bağı gibi unsurları göze alarak yazmaları gerektiği sonucuna varır. Batı dillerinde tarih ve hikâyenin (history – story) etimolojik olarak köken birliği içinde bulunmaları da aralarındaki ortaklıkları nazara vermektedir.

2.1. Kazak Edebiyatında Roman Türü

Avrupa'da çok daha erken yıllarda gelişimini tamamlayan roman türü Kazak coğrafyasına XX. yüzyılın başlarında girer. Roman türünün toplumsal olayları konu etmesi gerçeği Kazak romanında da kendisini gösterir. Erken dönemde romanların konusu kadının toplumdaki yeri olsa da sonraki zamanlarda Kazak toplumunun başından geçen sürgün, savaş gibi olaylar konu edinilmeye başlanır.

Çarlık Rusyası istilası öncesinde Kazak edebiyatında masallar ve efsaneler ayrı tutulursa edebi türler manzum şekilleriyle vardır. Nesir türü Rus Edebiyatının etkisi ile oluşmaya başlar. İbray Altınсарın'ın çeviri hikâyeleri, Çokan Velihanov'un (1835-1865) deneme türü eserleri, Abay Kunanbayev'in "Kara Sözler" i (1918) Kazak edebiyatında ortaya çıkan nesir örneklerinin ilklerini teşkil ederler. Batılı anlamada ilk roman olarak tanımlanabilecek olan eser Mirjakıp Dulatulu'nun yazdığı "Bakıtsız Jamal" (1910) adlı romandır. Romanda kazak toplumsal yapısı içerisindeki kadının konumu işlenir (Shaikenova, 2019).

Bir edebi türün belirli bir toplumun edebiyat sahasında gelişimi incelendiğinde ilk örneklerinin türün gereksinimlerini tam karşılamadığı sonucuna varılır. Kazak Edebiyatında da durum böyledir. Bundan dolayı Saken Seyfuli'nin "Tar Jol Tayğak Keşuv" (1927) adlı romanı insan hayatı ve toplumsal gerçeklikleri detaylı bir şekilde sunması noktasında Kazak Romanında ilk derli toplu örnek sayılır (Qaratayev, 1974).

Kazak halkı, Önceleri Çarlık Rusyası ve sonraki dönemde Sovyet Rusya tarafından; bağımsızlığını kazandığı ana kadar çok ağır baskılara maruz kalır. Bu

baskılardan Kazak edebiyatı da belirli dönemlerde nasibini alır. İdeolojik yaklaşımlarla oluşturulmaya çalışılan edebiyat sahasında Sovyet propagandası kendini oldukça sık bir şekilde hissettirir. Özellikle 50’li yıllarda komünist yöneticilerin Kazak tarihi ile ilgili olumsuz propagandaları, toplum tarafından tanınan sanatçı ve bilim adamlarının sürekli baskı altında olmaları edebiyat sahasında tarihi konuların mecburen göz ardı edilmelerine neden olur. Ruslara karşı Kazak bağımsızlığı yolunda hayatlarını feda etmiş birçok milli kahraman Kazak edebiyatında işlenmez.

Kazak Sovyet edebiyatının son zamanlarına doğru tarihi roman türü Kazak edebiyatında kendini göstermeye başlar. Bağımsızlık fikirlerinin yayıldığı bu son zamanlarda Kazak milli bilincinin olgunlaşmaya başlamasıyla gelenekler, eski toplumsal hayat ve tecrübeler, Ruslara karşı bağımsızlık mücadelesi vermiş halk kahramanları Kazak halkına yoğun bir şekilde roman aracılığı ile tanıtılmaya başlanır (Kınacı, 2014).

2.2. Rahimcan Otarbayev’in Roman Anlayışı

Rahimcan Otarbayev, bağımsızlık yıllarının ardından Kazakistan’da hikâye ve roman türünün gelişimine önemli katkılar sunan yazarlardan biridir. Bir yazar olarak Otarbayev, eserlerinde günümüz insanının hayatına dokunabilecek çağdaş sahneleri felsefi bir derinlikle ve kendine has bir üslupla sunar (Kalieva, 2017). Anlatılarında dün ve bugün karşılaştırması yaparak günümüz toplumuna kaybettiği değerleri hatırlatan mesajlar vermeyi ihmal etmez. Tarihsel gerçeklikleri günümüzün anlayışına yansıtır ve kendi eleştiri süzgecinden geçirerek okuyucuya sunar.

Bir yazar olarak Otarbayev, sanatını kısıtlayabilecek çeşitli kaygılardan uzak bir tarzda hareket eder. Ele aldığı karakterleri – özellikle tarihi karakterleri- objektif bir şekilde kişisel ön yargılar ve nefretten uzak durarak okuyucusuna sunmayı hedefler. Romanını gerçekle sanat arasında bir köprü haline getiren yazar, elde ettiği gerçeği topluma iletir. Gerçekleri söylemekten korkmayan biri olarak Otarbayev, edebi sanatların sadece biçimsel özelliklerine dikkat ederek yazan biri olarak değil, toplumsal gerçeklikleri sanatı aracılığı ile ortaya koymayı başaran bir yazardır.

Edebi türde oluşturulan sanat eserlerinin okuyucusu üzerinde bıraktığı izlenimler; düşündürme, heyecanlandırma, şaşırtma gibi unsurlar içerir. Otarbayev’in eserlerinde bu unsurların hepsi bulunur. M. Auezov “Abay’ın dilinin kültürü benim

dilimde de var” söylemini kullanarak kendisine doğuştan verilen yeteneği vurguladığı gibi benzer bir tabir kullanan Otarbayev de “Tanrı benim dilimi boyadı” diyerek; bu unsurları romanında etkili bir şekilde kullandığını dile getirir ve kendisine verilen yeteneğin farkında olduğunu gösterir. (<https://adebiportal.kz/>,2022).

“Körlerin görebileceği, sağırın duyabileceği şekilde yazamaya” inanan Otarbayev, eserlerinde kurduğu cümlelerin şiir gibi ahenkli olmasını istediğini belirtir (Imangaliyev, 2016). Yazara göre kelimelerin yanlış yerde kullanımı bu ahengin bozulmasına sebep olur. Romanlarında bu şiirsel ahengin korunmasına özen gösteren yazar, ele aldığı konuların anlam bütünlüğüne zarar vermeden eserlerini oluşturur.

Yazarın edebi türde ortaya koyduğu eserini şekillendiren dünyası, yaşadığı toplumun oluşturup şekillendirdiği dünyadan farklı düşünülemez. İşte bu nedenle Otarbayev, yaşadığı çağa ve geçmişine hâkim olan bir yazar olarak Kazak halkının bunalımlı dönemlerine ışık tutar. Aynı zamanda eserlerinde doğa ve insan arasındaki ilişkiyi irdeleyen yazar, bu ilişkiyi çeşitli yönleriyle ortaya koyarken Kazak toplumun bir parçası olan mitleri kullanır. Mitlerle ilgili inançları insan - doğa ilişkisini açıklamanın bir yöntemi olarak kullanmayı başarır (Atıraw Qalalıq Ortalıqtandırılğan Kitapxanalar Jüyesi, 2021).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YABANCILAŞMA KAVRAMI

3.1. Yabancılaşma Kavramı ve Kısa Tarihçesi

Kavram olarak yabancılaşma, insanın kendi emeğiyle oluşturduğu ürünlere, bu ürünleri meydana getirdiği sürece, yaşamsal etkinliklerini sürdürdüğü doğaya, bizzat kendisine, insan olmasını sağlayan özelliklerine, kendisi dışındaki insanlara yabancılaşmasına vesile olan eylemler olarak tanımlanır. Belirli şekillerde yabancılaşma kalıpları gösteren insanoğlunun bu kavramın etkinliğini daha fazla hissettiği zamanlar kapitalizmin yaşama geçtiği zamanlarla paralellik gösterir (Marx, 2013). Çünkü insan üretiminin mal ve servet elde etmeye yönelik olduğu bu sistem; üretimin amacının insan olduğu eski dünya düzeni karşısında insanı değerlerinden daha fazla uzaklaştırır.

Yabancılaşma kavramını tersine de okunabilir. İnsani değerlere karşı yabancılaşmış bir çağda çağın gerektirdiği durumlara karşı kayıtsızlaşan insan aslında çağ dışı olmakla itham edilemez. Böyle biri bizzat kendi asli değerlerine dönmüş sayılır. Bu okuma yabancılaşmanın dini temelde ele alınmasıyla da doğru olur (Özel, 2013). Dünyada kurulu bulunan düzene rağmen davranışlar sergilemek, modern insanının gereklilikleri olarak gösterilen tutumlardan uzaklaşmak aslında çağa yabancılaşmak olur. Bu tutumlar; ekonomik, toplumsal bakış açısı, olayları farklı bir akıl süzgecinden geçirmek gibi çeşitli alanlarda tezahür eder. Bu tutumları tercih eden insanlar yabancılaşmış değil, çağdaşlarının gözünde yabancılaştırılmışlardır.

Yabancılaşma tarihi süreç içerisinde ilk dönemlerde bugün kullanıldığı anlamlardan çok farklı bir anlamda kullanılır. Kavramın eski Yunancadaki “alloiosis” ve bundan türetilen Latince “alienatio” kökenli yabancılaşma kavramı “esrime” kendinden geçme, benliğinin dışına çıkma gibi daha çok bir cezbe halini anlatacak şekilde kullanılır (Oflluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008). Daha sonraki dönemlerde ise “bir ve tek” olan ile yani yaratıcı ile bir olma anlamına gelecek şekilde kullanılır. Bu ikinci dönemde yabancılaşma ruhun irtifa kazanması, kendinden daha üstün olanla bütünleşmesi anlamında olumlu bir içerik ile kullanılır.

Hayatın neredeyse her alanında karşılaşılabildiği muhtemel olan yabancılaşma kavramı iktisadi faaliyetlerden yönetimsel alanlara, insan psikolojisinden toplumsal etkileşimleri inceleyen sosyolojiye ve tarih boyunca varlığın kaynağı ve anlamını irdeleyen felsefeye kadar geniş bir çerçevede tanımlanabilen bir kavramdır (Şalış, 2012). Günlük insan davranışları içerisinde de değerlendirilebilen bir kavram olarak kişilerin etkileşim içinde buldukları toplum ya da topluluktan, çevreden ve süregelen eğilimlerinden uzaklaşmaları olarak tanımlanır.

İnsan psikolojisi açısından yabancılaşma kavramı incelendiğinde, bireyin kendi benliğine yabancılaşması durumunda, bireyin bilinç faillik ve farkındalığı olarak tanımlanabilen “ben” in kendi özünden uzaklaşması neticesiyle kendisinin meydana getirdiği her şeye sanki kendini izliyormuşçasına uzaktan bakması sonucu oluşan bilinç durumu olarak tanımlanır. Bu tanımın ortaya koyduğu gibi yabancılaşma, kişinin kendi failliğiyle ya da zihinsel işlevleriyle, kendisi arasında meydana getirdiği mesafedir. Bu mesafenin birey tarafından fark edilmesi sonrasında meydana gelen kopuşlar yabancılaşmanın kendisidir (Cevizci, 2005).

Yabancılaşmanın temelinde bireyin kendinde doğal şekillerde oluşan hasletlerin ortaya çıkmalarının engellenmesi, başka yönlere aktarılması veya kullanılamaz hale getirilmesi bulunmaktadır. Bu şekilde bir yabancılaşma, insani kabul edilen davranışlardan uzaklaşma halidir denilebilir (Gültekin, 2021). İnsani davranışların doğru kabul edildiği bir zeminde, yabancılaşma her zaman yanlış temsil etmek durumundadır. Böyle bir durumda toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine karşı da yabancılaşmaları meydana gelir. Bireysel ve toplumsal anlamda yabancılaşmayı bir çeşit ruhsal bozukluk olarak görenlerin de varlığını belirtmek gerekir.

Modern insanın psikolojik etkilerine maruz kaldığı bir olgu olarak yabancılaşma çeşitli boyutlarıyla değerlendirilir. İnsani hasletlerin yok oluşu boyutuyla bir duyarsızlaşmadan bahsedilir. Bu duyarsızlık, insani olarak adlandırılan davranışların da sönmesi yani iyilik, ahlaklı birey olma, saygı gibi değerlerin ortadan kalkması anlamına gelmektedir (Frıncioğulları, 2015). Bu yönüyle yabancılaşma, insanoğlunun içine düştüğü birçok problemlili zamanların nedenlerini de ortaya koymaktadır. Bu da gösteriyor ki yabancılaşma aslında toplumu ilgilendiren bir

problem olarak değil bu problemlerin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli faktör olarak değerlendirilir.

İnsanoğlu modern olarak tabir edilen zaman dilimlerinde toplumsal yapı bakımından çok hızlı değişimler geçirir. Toplumsal yapıdaki bu hızlı değişimler bireyi insani değerlerden uzaklaştırma noktasında etkili olur. Özellikle iletişim araçlarının günümüz insanının günlük yaşamındaki yeri düşünülürse düşünme, akıl yürütme, bilme, eğlenme gibi bilinçli olarak yapması gereken eylemlerdeki bilinç payının düştüğü görülür (Sazyek, 2008). Bu bilinç azlığı ya da yokluğu toplumların üzerinde hâkimiyet kurmanın kolaylaşması olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bireyin kendine yabancılaşması olarak tanımlanabilecek bu durum yabancılaşmanın günümüzdeki tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Çok eski zamanlardan beri varoluşun sınırlarını keşfetmeye ve metafizik âlemleri tasavvur etmeye çalışan insanoğlu, bu çalışmaları sonucunda elde ettiği tasavvur ve anlayışları modern dünyanın kendisine dayattığı tüketim odaklı yaşam nedeniyle değiştirmeye başlamıştır (Köse, 2004). Örneğin dinlerin hemen hepsinde yer alan öteki dünyada cennet tasavvuru dahi modern insanın zihninde istediği her şeyi anında alabileceği devasa bir süpermarket olarak tasavvur edilmektedir. Önemli olan şeyin bireyin ne olduğundan ziyade neye sahip olduğuna doğru bir kayma yaşaması bireyin insani değerlere olan yabancılaşmasını göstermektedir.

Toplumsal yapı içerisinde hayatını devam ettirmek durumunda olan birey için yabancılaşmanın bir diğer şekli de duyarsızlaşmadır. Duyarsızlaşma, toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine karşı duygusal bağlarını yitirmeleri durumudur. Bu olgunun tersi olan duyarlı olmak durumu ise ahlaki değerlerin toplumu oluşturan bireylerin zihninde ve ortaya koydukları davranışları da ortaya çıkmasıdır (Frıncioğulları, 2015).

Yabancılaşma konusuna yakın tarih üzerinden bakıldığında II. Dünya Savaşı'nın toplumlar üzerindeki bıraktığı etki göze çarpar. Savaş sonrası iktisadi ve sosyal bunalımlar geçiren toplumlar, ekonomik ve politik üstünlüğü elinde bulunduran ve "soğuk savaş" dönemi olarak adlandırılan dönemde dünyayı belirli kutuplara ayırırlar. Sıcak savaş ortamının getirdiği ağır yüklerin farkında olan emperyal devletler, propaganda kullanımının diğer uluslar üzerinde hâkimiyet kurmanın çok daha masrafsız bir yolu olduğunu görürler (Erkal, 1984). Emperyal devletlerin

kültürlerini, anlayışlarını ekonomik ve siyasi açıdan daha zayıf ülkelere propaganda araçları kullanarak savaşmadan aktarabilmeleri kültürel emperyalizm olarak adlandırılır. Ülkelerin topraklarını ele geçirmeden, aydın sınıfın emperyal devlet tarafından etkilenmesi ülkenin geleceği açısından önemli etkiler barındırmaktadır. Bunun sonucu olarak kendi ülkesi ve kültürüne yabancılaşmış bir aydın tipi ile karşılaşılır.

3.2. Kazak Toplumunda Yabancılaşma

Kelime anlamı olarak hür, serbest, bekâr, mert, yiğit, cesur olan Kazak kelimesi belirli bir dönem bir yaşam biçimini tarif etmek için kullanılır. Özgür, kılıcıyla hayatını sürdüren, kimsenin boyunduruğuna girmeyen kişileri tarif etmek için de o kişilere Kazak denilir (Doğan, 2019).

Sakalar ve İskitler zamanından itibaren Orta Asya'da varlıklarını sürdüren bir Türk topluluğu olan Kazaklar, bu topraklarda Türk hanlıkları idaresinde yaşamlarını sürdürürler (Hizmetli, 2011). XVIII. yüzyılda dışarıdan gelen baskıları ortak bir şekilde karşılamak maksadıyla birleşerek Kazak Hanlığını kurarlar. Kazak tarihi araştırmalarına bakıldığında Sovyet rejiminin sömürüyü kolaylaştırmak maksadıyla Kazak tarihini hanlık dönemine dayandırması ve önceki dönemleri görmezden gelmesi durumu da göze çarpar.

Kazak toplumunda yabancılaşma Rus hegemonyasının Kazak coğrafyasına tesir etmeye başladığı dönemden itibaren incelenir. Çeşitli dönemlerde ele alınabilecek bu husus genel hatlarıyla Çarlık dönemi ve Sovyet dönemi olmak üzere iki başlıkta incelenebilir. Her iki başlıktaki ortak hususiyet kazak toplumu yabancılaşmayı tercih etmez. Zorla yapılan bir yabancılaştırmadan bahsedilir.

3.2.1. Çarlık Dönemi Etkisi Altında Yabancılaşma

Çarlık dönemi Rusya'sının Kazak halkına yönelik egemenlik kurma girişimlerinin başlangıcı XVI. yüzyıla dayanmaktadır. Bu dönemde Kazak coğrafyasında Kazak Hanlığı hüküm sürmektedir. Hanlık dönemi toplumunun belirli sınıflara ayrılmış yapısı vardır. Uruglar, boylar ve cüzler olmak üzere üç temel yapı görülür. Yakın ailelerin bir araya gelmesiyle uruglar, ortak bir amaç etrafında birleşen urugların meydana getirdiği boylar, boyların birlikte hareket etmeleri ve bir araya

gelmeleriyle de cüzler meydana gelir. Genel olarak Kazak coğrafyasında üç büyük cüzün egemenliği hâkimdir. Bunlar büyük cüz, orta cüz ve küçük cüzdür (Bacaklı ve Altay, 2021). Bu cüzler genel hâkimiyeti elde etme noktasında kendi aralarında rekabet halinde bunduklarından Rus hegemonyasının etkisini nispeten daha da kolaylaştırır.

Rus Çarı I. Petro diğer Asya ülkeleri ile çarlığın ticari ve sosyal ilişkilerinin rahat sürdürülebilmesi için Kazak coğrafyasında yönetim anlamında etkili olmak gerektiğine inanır. Bunun için gerekli olan her türlü çabayı gösterir. Kazak Hanlığının parçalanması Çarlık Rusya'sının Kazak topraklarında egemenlik kurmasının önünü açar (Kınacı, 2014). Rusların Çarlık döneminden itibaren XVI. yüzyılda başlayan bu çabaları günümüz reel politiğinin de kaynaklarını göstermesi açısından oldukça manidardır.

Rus kimliğinin Türkistan coğrafyasında bir baskı unsuru olarak ortaya çıkışının başlangıcı XVIII. yüzyıla dayanmaktadır. Kazak kimliğinin etkisini azaltmak amaçlı bu faaliyetlerin ilki Rus kolonilerinin Kazak topraklarına yerleştirilmesi şeklinde olur. Bu kolonize yapılar kendini daha sonraları Rusların çoğunlukta olduğu şehirler şeklinde gösterir. Takip eden yıllarda şehirlerde yerleşik düzendeki Rusların sayısının sürekli arttığı görülür. Göçlerin Rus topraklarında Kazak topraklarına doğru artması nüfus yoğunluğunun da Ruslar lehine değişmesi anlamına gelmektedir. Arkasından endüstrileşme süreciyle beraber göçebe bir hayat sürdüren Kazak halkı zorla şehirlere yerleştirilir. Kendi işçi sınıfını oluşturan Ruslar Kazak halkını da işçi olarak kullanmak üzere yerleşik hayata geçmeye zorlar (Hizmetli, 2011). Kendi milli kimliğini göçebe olarak kazanmış bir halk olan Kazakların yerleşik hayata zorlanması onların kültürel anlamda yabancılaşma süreçlerinin başlangıcını oluşturur. Bu sürecin devamında Rus kültür yapısının etkinliğini artırması neticesinde yabancılaşmanın daha değişik formlarının görülmesinin de nedenidir.

Rusların Kazak topraklarında hâkimiyetlerini sağlamalarının ardından Çarlık tarafından bu topraklara yöneticiler gönderilir. Ancak bu yöneticilerin Kazak dilini bilmemeleri neticesinde Rusça bilen Kazaklara tercümanlık yapmak gibi bir görev düşer. Bu tercüme faaliyeti tersi yönden de geçerli idi. Rusların Kazaklar içerisinde seçip yerel halka yönetici olarak tayin ettikleri Kazakların da Rusça bilmemeleri Tercümanların önemini daha da artırmaktaydı (Bacon,1978). Anılan bu durumlar

tercümanlık ve kâtiplik gibi mesleklerin ortaya çıkmasına ve bu görevleri yapanların toplumda saygınlık kazanmalarına yol açar. Kazakların dillerine yabancılaşması noktasında değerlendirilebilen bu durum dil vasıtasıyla yapılan kültürel yabancılaşma faaliyetlerini de hızlandırır.

Çarlık dönemi Kazakistan coğrafyasında eğitim alanında yapılan yabancılaştırma faaliyetleri de aşikâr bir şekilde kendini gösterir. Bu dönemde faaliyete geçirilen Rus- Kazak okulları Rus siyasetinin bir parçası olarak işlev görür (Özdemir vd., 2019). Eğitim ortamında Rus dilinin de öğretiliyor olması bir anlamda Rus etkisinin kapısını aralayan bir adım olarak görülür. Dil vasıtasıyla her türlü kültürel etkinin bir topluma ihracı daha kolay hale gelir. Kendi diline yabancılaşma şeklinde ortaya çıkan bu durum zorla yerleşik hayata geçmenin sonuçlarından biri olarak göze çarpmaktadır.

İnanç bakımından Çarlık dönemi etkileri incelendiğinde Ortodoks misyonerlik faaliyetlerinin başladığı ve Kazak halkının kendi dini değerlerinden uzaklaştırılmak istendiği görülür (Somuncuoğlu, 2006). Ulusların toprakları ile tarihi bağlarında inançlarının büyük payları bulunur. Bu bağı zayıflatmanın yollarından biri olarak Rusların dini inançlarını bu coğrafyaya aşılama istemeleri Kazak halkının dinlerine yabancılaştırılmaya çalışıldığının bir göstergesidir.

Milli kimlik, inanç, eğitim gibi alanlarda yapılan Ruslaştırma ya da asimile etme faaliyetleri tamamen Rus çıkarlarına yönelik faaliyetlerdir. Kazakların kendi milli kimliklerine, inançlarına ve toplumuna karşı yabancılaşması sadece Kazak topraklarında yabancılaşmayı getirmez diğer Türk ulusları ve Müslüman milletlerle olan tarihi, dini ve etnik bağların zayıflamasına da yol açar.

3.2.2. Sovyet Dönemi Etkisi Altında Yabancılaşma

Çarlık Rusya'sının asimilasyon politikaları XX. yüzyıl başlarında da devam eder. Diğer Türkistan coğrafyalarında olduğu gibi Kazak halkı içinde de bu yabancılaştırma politikalarına karşı tepkiler mevcuttur. 1905 yılında Çarlık rejimine karşı olan ayaklanma Kazak topraklarında milli hareketlerin oluşmasının önünü açmıştır (Düğen, 2019). Bağımsızlık yönünde oluşan bu milli bilinç diğer Türkistan coğrafyalarında da görülür.

Geçmişte askere alınmama karşılığında çok ağır vergilere tâbi olan Kazak halkı, 1916 da kendilerine ait olmayan bir savaşa katılmak istememeleri nedeniyle Çarlık tarafından ağır baskılara maruz kalırlar. Kazakların askere alınmamalarının Ruslar açısından çeşitli sebeplerle izahı olsa da bu durum Kazakların isyanı ile neticelenir. Çok kanlı olayların yaşandığı isyan neticesinde Rus Çarlığı bu topraklarda ağır yaralar alır (Kınacı, 2014). Çarlığın içerisinde bulunduğu bu zor durum birinci dünya savaşının yıkıcı atmosferiyle birlikte Rus Çamlığı'nın sonunun yaklaştığının göstergesi konumundadır.

Birinci dünya savaşının yıkıcı etkileri Çarlık üzerinde geri dönülemez yaralar açar. Halkın savaş sebebiyle içine düştüğü ekonomik sıkıntılar isyan hareketlerinin başlamasını sağlayan grevlere dönüşür. İhtilal için fırsat kollayan gruplar halkın sokağa inmesi için sürekli olarak propaganda yaparlar (Ekici, 2017). Çarlık açısından tüm bu olumsuz gelişmelerin bir araya gelmesi 1917 yılında Ekim Devrimi adıyla anılan ihtilâlin meydana gelmesi ile neticelenir. Sovyetler Birliği kurulur. Lenin önderliğindeki Bolşevikler 'in oluşturduğu yeni düzen Rus halkını olduğu gibi Türk Cumhuriyetlerini de derinden etkileyecek gelişmelerin yaşandığı bir dönemin başlangıcı olur.

Ekim ihtilali ile birlikte Kazak halkının yaşadığı sorunlar sona ermez. Çarlık Rusya dönemindeki baskılar ve politikalar sadece belirli ince ayırım farklılıkları ile devam eder. Çarlığın güttüğü Ruslaştırma politikası yerini Sovyetleştirme politikasına bırakır. Bunun için Sovyet rejimi altında bulunan tüm milletlerin kendi milli kimliklerinden uzaklaşmaları ve Sovyet üst kimliğini benimsemeleri istenir. Bu amaçla da bir baskı rejimi tesis edilir (Gömeç, 2020). Kazak halkı için milli kimliğine yabancılaşma durumu bunun neticesi olarak meydana getirilmek istenir. Diğer alanlarda da kendini gösteren yabancılaştırma faaliyetlerinin kaldığı yerden devam ettiği görülür. Çarlık dönemindeki Hristiyanlaştırmanın Sovyet döneminde ateistleştirme faaliyetlerine dönüşmesi bunun açık bir göstergesidir.

Kazak topraklarında genel ticareti elinde bulunduran topluluk Ruslardır. Göçebe olarak hayatlarını devam ettirmekteyken yerleşik hayata geçmeye zorlanan Kazaklar ticari faaliyetlerden uzaktır. Bu yüzden Ruslar tarafından ticarete çoğunlukla aldatılırlar. Kalitesiz de olsa her türlü madeni eşyanın Ruslar tarafından pazarlanması neticesinde Kazak el sanatları unutulma noktasına gelir. Ayrıca ağır vergiler altında

ezilen Kazak halkı gün geçtikçe daha da fakirleşir. Çünkü vergiler insanların kazançları ölçüsünde toplanmamaktadır. Geçimlerini hayvancılıkla sağlayan göçebe Kazaklar ise hayvanları otlatmak için gittikleri farklı meralara vergi vermek durumunda kalırlar (Gömeç, 2020). Kazakları kendi milli kimliğine yabancılaştırma politikaları Çarlık döneminde olduğu gibi Sovyet döneminde de hız kesmez. Bu politikalar neticesinde Kazak halkı üç seçenikle karşı karşıya bırakılır. Sovyet rejiminin kurallarını benimsemek, her şeye rağmen bağımsızlık yolunda çaba göstermek ya da kendi topraklarını terk etmek. Yaşanan tarihi süreçte görüldüğü gibi bu üç seçeneğin her birinin talibi çıkar. Sovyet kurallarını benimseyen yabancılaşmış Kazaklar çalışmaya konu olan asıl kitleyi oluşturmaktadır.

Başlarda yayınladıkları çeşitli bildirimlerle Sovyet uluslarının kendi inanç, dil ve kültürlerini özgürce yaşamalarına imkân vereceklerini vaat etseler de sonuç vaatlerinden oldukça farklı olur (Tellal, 2001). Kolektif çiftlikler olarak anılan kolхозlarda Kazakların zorla çalıştırılması, zorunlu iskân politikası neticesinde yurtlarından uzaklaştırılması, yapılan zulümleri bir şekilde halkına duyurma gayreti içerisinde olan aydınların öldürülmesi yabancılaştırma faaliyetlerinin boyutlarının ne kadar büyük olduğunu gösterir. Bu yabancılaştırma faaliyetlerinin neticesi olarak meydana gelen yabancılaşmalar Rahimcan Otarbayev'in Baş isimli eserinde anlatılan türden olaylara kaynaklık etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR TOPLUMSAL SORGULAMA ÖRNEĞİ OLARAK BAŞ ROMANI

4.1. “Baş” Romanının Özeti

Roman, Kazakistan’ın en önemli antropoloğu olan Gerasimov’un öğrencisi Noel’in Mahambet Ötemisuli’nin kuru kafasıyla yaptığı hayali konuşmayla başlar. Noel, Tarihi şahsiyetlerin nerede olduğu bilinmeyen mezarlarını bulup onların yaşarken nasıl göründüklerini ortaya koymayı istemektedir. Bu isteğini gerçekleştirmek Noel için önüne konan bürokratik engellerden ve yöneticilerin ilgisizliğinden dolayı oldukça zor olacaktır. Bu ilgisizliklerden biri olarak, Noel, Tarihi ve Medeni Anıtları Koruma Kurumu başkanı Ikas ile yaptığı konuşma neticesinde hayal kırıklığına uğrar ve Ikas’ın yanından ayrılır. Dışarıda Ikas’ın yanında çalışan Douren’in, Noel ile tanışması ve Douren’in Ötemisuli’nin şiirleri üzerine çalışma yapan Ikas’ın kızı Ayım’ı Noel ile tanıştırmak istemesiyle romanın ileriki bölümlerini şekillendirecek ana olaylar dizisi başlar.

Mahambet Ötemisuli’nin mezarının bulunduğunu Noel’e söyleyen Doktor Alimjan Saktayev, kabrinin açılıp kafatasından gerçek görüntüsünün ortaya çıkarılması teklif eder. Noel, o gece gördüğü rüya ve sonraki gün yaptığı arşiv araştırması neticesinde bu teklifi kabul eder. Olaylar sırasında yazar tarihi sahneleri nazara verir ve Ötemisuli’nin şiirleri ve hayatı hakkında okuyucuyu bilgilendirir. Noel, Doktor Alimjan ile çıktığı araştırma gezisinde ihtiyar Kurak’ın yardımlarıyla Ötemisuli’nin kafatasına ulaşır.

Ikas ve eşi, kızları Ayım ile yaşamaktadırlar. Aile kızları Ayım dışında kendilerince modern bir hayat sürmektedir ve kendi toplumları ile bağları koptukça zayıftır. Ailesi ile tek ortak tarafı aynı evde yaşamak olan Ayım, anne - babası tarafından tez konusuna yoğunlaşması ve sıradan bir bilim adamı olması konusunda sürekli öğütler almaktadır.

Mahambet Ötemisuli’nin kafatasını Moskova’ya yapacağı seyahatte yanında götürmeyecek olan Noel, Aynı zamanda hocası Gerasimov ile birlikte Meksika’ya kurgan kazmak için bilimsel bir seyahate çıkacaktır. Kafatasını teslim etmek için

başvurduğu devlet kurumlarından olumsuz cevap alır. En sonunda emanetini Dauren'e bırakır. Bu noktadan itibaren Dauren ve kafatası kayıplara karışır.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Ayım ve Dauren, kafatasına sahip çıkarlar ve Noel'in kurukafayla yaşadığı fantastik olayların aynısının onların da başlarına da geldiği görülür. Bir gece yarısı Dauren'in evinde başlayan olayları Ayım ile Dauren heyecanla takip ederler. Rus hegemonyasını ilk Kabul eden Jengir Han ve ona karşı duran Mahambet Ötemisulı'nın tarihi hesaplaşmalarını bir tiyatro sahnesinde gibi seyrederek.

Meksika seyahati sırasında Amerikan yerlilerinin kurganlarını kazacak olan Noel, Mahambet Ötemisulı ile yaşadığı hayali olayların benzerlerini kazdığı kurgan bölgesinde de yaşar. Çok önceleri o bölgede yaşayan ve İstilacı Avrupalılara karşı Mahambet Ötemisulı'nın Ruslara karşı yürüttüğü mücadelenin benzerini yürüten Kızılderili Apaçi şefi, Noel'in karşısına çıkar ve tarihi sahneler canlanır.

Kafatasının kaybolduğunu düşünen ihtiyar Kurak, uluslararası Bayterek Fonu Başkanı'na ünlü Kazak ozanının kafatasının kayıp olduğu ve bu durumun ecdatlarına saygısızlık olduğu yönünde bir mektup kaleme alır. Mektubun Başkan Nuri'ye ulaşmasından sonra Kazak bürokrasisinde kafatasına olan ilgisizlik bir anda yoğun bir ilgiye döner ve daha önceleri Noel'e karşı kayıtsızlık gösteren herkes bir anda kafatasını bulmak ve ünlü ozanın heykelini yaptırmak isteyen sözde vatanseverlere dönüşür. Romanın devamında kafatasını bulmak için yaşanan ve insanların içine düştüğü tirajikomik olaylar birbirini seyrederek. Kafatasını bulup getirene verilecek olan ödül nedeniyle yaşanan olaylar Rahimcan Otarbayev'in ironik anlatımlarıyla okuyucuya aktarılır. Sonunda Dauren ve Ayım'da olduğu ortaya çıkan kafatasının ünlü şairin mezarına tekrar iade edilmesiyle roman son bulur.

4.2. Baş Romanı Unsurlarında Yabancılaşma Biçimleri

Tarihi olayların perspektifinde çağdaş realitenin eleştirisinin yapıldığı "Baş" romanında Otarbayev'in kaleminin izleri Kazak toplumunda yabancılaşmanın biçimlerini ortaya koymaktadır. Romanda aile içi ilişkilerin sergilendiği, köy yaşantısı hakkında bilgi verildiği, şehirleşmenin anlatıldığı, Kazak halkına ait geleneklerin verildiği metinlerin yanında kişisel ihtiraslar ve bürokratik

yapının içine düştüğü aymazlıklar yabancılaşmanın Kazak toplumundaki yansımalarını gösterir.

Otarbayev'in romanında karakterler genel özellikleriyle kendi toplumuna yabancılaşan kişiler ve bunun karşısında milli değerleri ortaya çıkarıp muhafaza etmeye çalışan kişiler olarak sunulur. Otarbayev, gerçeği tam vermek maksadıyla, adını Noel koyduğu kahramanın üzerinden farkındalık oluşturma gayretindedir. Yazarın kurguladığı metinde başkahraman Noel'in temsil ettiği konum yabancılaşma karşıtı olarak göze çarpmakla birlikte Rus etkisi altında geçirilen yıllarla beraber ortaya çıkan kimi durumlar Noel'de bir yabancılaşmanın da varlığını gösterir. Yazar Noel hakkında bilgi verirken onun Rus terbiyesi ile yetiştiğini vurgular. Bu durum onun eğitim hayatıyla yakından ilgilidir. Her ne kadar milli kimliğin muhafazası vazifesi Noel'in şahsına verilse de Noel'in hayatındaki bazı alışkanlıklar yabancılaşma izleri olarak okunur.

Toplumsal yabancılaşmanın başlangıcı olarak gösterilen tarihi epizotlar romanda daha çok Ötemisulı ve Jengir Han arasındaki tartışmalarla verilir. Yazar bu tartışmalarda Kazak Toplumunun geleceğine yön verenlerin yaptıkları ve yapmadıkları üzerinden günümüze perspektifler sunar.

Kültürel anlamda yabancılaşmaların Köy ve şehir arasında yapılan kıyaslamalarla sunulduğu romanda köy hayatının kültürü muhafaza etmesi noktasına değinilir. Bununla birlikte kırsaldaki bürokratik yapının yabancılaşmaya yönelik faaliyeti de okuyucunun dikkatine sunulur. Otarbayev, aile yaşantısını kızları Ayım ile birlikte yaşayan İkas ve Kaşkariya üzerinden verir. Aileye karşı yabancılaşmayı Ayım'ın tutumlarıyla göz önüne seren yazar ailesine yabancılaşan Ayım'ı insani değerlerle birlikte tarihini anlama yolunda çabalayan bir karakter olarak sergiler.

4.2.1. Roman Karakterlerinde Görülen Yabancılaşma

Karakterlerde görülen yabancılaşma eğilimlerini Çarlık ve Sovyet dönemi etkisi altında geçen zamanların toplum üzerinde bıraktığı izler etrafında değerlendirmek mümkündür. Özellikle Sovyet döneminde indirilen demir perde toplumların bağlarını sadece akraba toplulukları ile değil geçmişleriyle de izole etmek amacını taşımaktaydı. Asli değerlerine yabancı bir toplum oluşturma gayreti yapılan tüm baskılarda açıkça gözlenir. Bu noktada çalışmada İsmet Özel'in yabancılaşma

kavramını izahı karakterlerin değerlendirmelerinde bir ölçüt olarak kullanılmıştır. Özel'e göre kendi tarihine ve kültürüne yabancılaşmış bir toplumda görülen yabancılaşma belirtileri asli değerlerine dönmek olarak telakki edilir (Özel, 2013). Bu durumda meydana gelen yabancılaşmalar da iyi yönde bir eğilimin göstergesi konumundadır. Çalışmada roman karakterleri bu doğrultuda analiz edilmektedir.

Noel:

Romanın başkahramanı üzerinden yapılan değerlendirmeler Noel'in çağdaşı olan Kazak toplumunun idrak ve anlayışına yabancılaştığını gösterir. Bu durumun olumlu anlamda bir yansıma olduğu göze çarpar. Çarlık dönemi ve ardından Sovyet dönemi ile birlikte toplumsal yapıda meydana gelen olumsuzluklara karşı oluşan bu yabancılaşmanın asli değerlere doğru bir yakınlaşma olduğu görülür.

Seni yedi kat yerin altından kazıyarak çıkarttım. Üfleyerek can veremedim. Fakat Kazak halkının hasret çektiği melek yüzüne şekil verip heykelini yaptım. Asırlara hükmeden şairimiz, mücahidimiz, ne olur benden razı ol. Bana gücenme. (Otarbayev, 2016).

Romanın hemen başında atası olarak gördüğü Mahambet Ötemisuli'dan *mücahidimiz* diye bahseden Noel'in Kazak tarihini Rus etkisi altında yapılan anlatılardan oldukça farklı okuduğu aşikârdır. Mahambet Ötemisuli yazarın vurguladığı şekliyle Kazak halkının bağımsızlığını, asli değerlerini ve bir anlamda milli kimliğini temsil etmektedir. Bu durum Noel'in Ötemisuli'nın temsil ettiği değerlere yakın olduğunun bir göstergesidir.

Kadim zamanlarda kendilerine gelip ancak toparlanan Asyalılar, demir eritmişler. Çeşitli karışımlar hazırlamışlar. Harfleri bulmuşlar. Kendilerinden sonrası için yazılar bırakmışlar. Hem de nasıl yazılar! İşte, bu sıralarda Avrupalılar ağaçlardan elma topluyorlardı. Ayaklarına hasır terlik giyiniyorlardı. (Otarbayev, 2016).

Noel'in Asyalılar ve Avrupalılar arasında yaptığı bu kıyaslama tarihi değerlerini yok sayma ve Batı'ya benzeme noktasında bir gayret içerisinde olan kendi kimliğine ve toplumuna karşı yabancılaşmış aydın kesime karşı bir eleştiri niteliği de taşımaktadır.

Şu kurnaz herif Moskova'daki akrabalarıyla bir olmuş, bir şeyler çeviriyormuş diyorlar. Kurgandan gümüş kâse değil, altın leğen kemiği bile çıkmamış diyordu biri. Buldum dediği Ermitaj müzesinde eski dönemlerden beri duran bir kapmış. Hatta nerede bulduğu bile belli değilmiş. Eski demiri eritip üzerine çivi yazısı yazmak günümüz teknolojisi için zor mu? Aman tanrım. Hatta antropolog da değilmiş, asıl mesleği doktorlukmuş. Diye dedikodusunu yapanlar

pek çoktu. Dedikodu içlerindeki hırsın ve kıskançlığın en büyük belirtisiydi... Birleşip Noel hakkında ihbar mektubu yazmak isterlerdi, hem de çok isterlerdi..." (Otarbayev, 2016).

"Noel'e karşı olan ilgilerini tümünden kesmeye başladılar. Hatta onu uzmanların sıradan toplantılarına bile davet etmez oldular. İlim Ordusu'nda selamını alacak kimse kalmamaya başlamıştı" (Otarbayev, 2016). Noel ile ilgili olarak göze çarpan hususlardan biri de içerisinde bulunduğu yalnızlıktır. Yakınlarının Noel'in başarısını karşısında takındıkları kıskançlık duygusu, Kazak bürokrasisinin ilgisizliği ve ilim adamlarının umursamazlığı nedeniyle kendisini derin bir yalnızlığın içerisinde bulur. Bu yalnızlık içerisinde bulunduğu topluma yabancılaşmanın bir neticesidir.

Başkahramanın içinde bulunduğu durum sadece kendini yalnız hissetmesiyle sınırlı değildir. Başarılarıyla dünyanın takdirini kazanmış olan Noel, yakın çevresinin ve Kazak bilim dünyasının kıskançlığı neticesinde adli mercilere şikâyet edilir. "...Bu şikâyetlerin üzerine müfettişler hemen harekete geçip baskın yaptılar. Dairesini bastılar. Köşe bucak her tarafı talan ettiler" (Otarbayev, 2016). Evine yapılan bu baskın Noel'in içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından manidardır. Başkahramanın temsil ettiği duruş Sovyet döneminde gerçekleri yazıp söyleyebilen aydınların duruşu ile paralellik göstermektedir. Yazar kaleme aldığı bu olayla o dönemde cinayetler dâhil, pek çok sıkıntıya maruz kalan Kazak aydınlarının durumunu da anımsatmaktadır okuyucuya.

Yazar, Noel'in Kazak halkının bağımsızlığı ile ilgili düşüncelerini romanın farklı bölümlerinde dile getirir. Bunların birinde Mahambet Ötemisulı ve İsatay Taymanulı hakkında şu ifadeler kullanılır:

Kazak Hanlığının Rus Hegemonyasına girmesine karşı çıkmışlardı. Bağımsız Kazak halkının içinden asker topladı. İlk milli ayaklanmalarını başlattı... Kazak halkının Rus boyunduruğunu Kabul eden Han'ı olan Jengir'i yok edebilirdi fakat onun arkasındaki iki başlı Samruk görüntülü dev imparatorluğa nasıl karşı koyacaktı? (Otarbayev, 2016).

Yazarın Noel'in iç sesi olarak dile getirdiği bu düşünceler Noel ile tarihi kahramanların durumu arasındaki benzerlikleri yansıtmaktadır.

Kazak tarihi ile ilgili yanlı olarak yazılan metinlerin tarihi olayları saptırdıklarını, doğru bir şekilde ortaya koymak yerine belirli ideolojik kaygılarla kaleme alındığını vurgulayan yazar, bu durumu Noel'in ağzından romanın çeşitli bölümlerinde dile getirmektedir. Kendi tarihine yabancılaştırılmaya çalışılan bir halkı uyarma gayreti bu metinlerde oldukça aşikârdır. " Şimdiki İsatay, Mahambet isyanını

yazan akıllılara inanmayınız. Hepsi yalandır. Çoğunu uydurmuşlar...” (Otarbayev, 2016). Bu ve buna benzer metinlerde yazar, tarihi olayların daha ciddi bir şekilde araştırılması gerektiğini vurgular. Tarihi kişiliklerin herkes gibi insan olduğu, onların da hisleri ve duygularıyla yaşantılarını sürdürdüğü gerçeğini, “Dediği olayları, hayattayken yaşadığı öfkeleri, sitemleri belli etmeden yazıya alın...” (Otarbayev, 2016). Şeklinde dile getirir.

Ayım:

Tarihi ve Medeni Anıtları Koruma Kurumu başkanı Ika ve ticaretle meşgul olan karısı Kaşkariya'nın tek çocuğu olan Ayım, kendisine dayatılmaya çalışılan yaşantıya karşı çıkan, tarihini öğrenmek için çaba sarf eden ve insani değerleri bünyesinde toplayan, cesur bir Kazak kızı olarak yazar tarafından okuyucuya tanıtılır.

Noel ile tanışmalarının sebebi Ayım'ın Mahambet Ötemisuli'nin şiirleri hakkında yürüttüğü tezidir. Ailesi de bu doktora tezini bitirmesi için kendisini teşvik etmektedir. Ancak bu teşvik tarihi gerçekleri ortaya çıkarmak amacıyla değil, kızlarını bir şekilde daha fazla para kazanmaya özendirme noktasında olur. Ayım ile ailesi de işte bu noktada ayrılırlar. Ailesine karşı yabancılaşma Ayım'ın yapmacılıktan uzak bir yaşam ve gerçeklerin peşinde olma isteği ile başlar. Yazar, Noel ve Daouren ile sohbetlerinin birinde Ayım'ın ağzından:

“Savunmalısın diye beni rahat bırakmayan annem ile babam. Bir de danışmanım Kayıp ağabey. Dedi. Orta boylu ağır başlı genç kız, “boş verin onları” dercesine elini sallayıverdi” (Otarbayev,2016). Cümlesiyle ailesinin tezini hazırlayıp savunma yapmasını istemelerinin altındaki niyetin farkında olduğunu göstermektedir.

Biz sizin sayenizde, özgür düşünmeyi öğrendik. Birçok yalanın tek bir gerçekten ürktüğünü gördük. Siz bizim bilincimizi terbiye ettiniz. Bilinç özgür olmazsa bağımsızlık nedir ki? Bunu bize de başkalarına da anlatarak gidiyorsunuz. (Otarbayev, 2016).

Ayım'ın Noel'in yaptıklarını anladığını ve ona destek olduğunu vurguladığı metin romanın genelini özetleme noktasında yeterli olabilecek mahiyettedir. Bu metinde yazar Ayım'ın ağzından bağımsızlığın sadece belirli bir toprak parçası üzerinde özgür görünen bir yaşantıyı dürdürmek olmadığını, özgür düşüncenin dayatmalara karşı koymada ve bağımsız olmada kullanılabilecek en etkili silah

olduğunu vurgular. Bu anlamda bakıldığında Kazak halkının tarihi XVI. yüzyılda Rus istila hareketleriyle başlamaz. Bu tarih çok köklü bir medeniyetin birikimlerini bünyesinde barındırır. Çarlık döneminde ve Sovyet döneminde çeşitli baskılarla unutturulmaya çalışılan bu birikim Otarbayev'in kaleminden romanın genelinde göz önüne serilir. Ayım'ın vurguladığı bilincin terbiye edilmesi vurgusu işte bu asli değerlere dönüşün bir anahtarı konumundadır. Çeşitli zorlamalarla unutturulmak istenen bin yılların oluşturduğu birikimin farkına varma söz konusudur.

Yaşadığı olaylar neticesinde ailesi ve toplumla olan yabancılaşma hisleri sürekli artan Ayım, akademik camianın içerisinde bulunduğu duruma karşı da iyi duygular beslemez. “Mükemmel dediğiniz Kayıp ve Baymahan hocaların haline bakın. Tiksindim hepsinden baba. Boşuna bana eziyet etmeyin. Yurt dışına gidip başka bir alanda çalışacağım” (Otarbayev, 2016). Yazar, Ayım ile babası arasında geçen konuşmada tezini bitirmek istemeyen Ayım'ın çalışmasını yurt dışında sürdürmek istediğinden bahseder. Bu istek daha fazla para kazanma, hayat şartlarını daha iyi bir düzeye getirme çabası değildir. Kendi toplumunda arzuladığı çalışma ortamını bulamamanın bir neticesidir. Yazarın Kazak bürokrasisi, toplumsal yapı ve aile noktalarındaki yabancılaşmalara olan vurgusundan Kazak akademik dünyası da bu şekilde nasibini alır.

Dauren:

Zor şartlar altında yetişse de tarihine, kültürüne ve ailesine yabancılaşmamış bir karakter olarak karşımıza çıkan Dauren çağdaşı olan topluma yabancılaşan bir kahramandır. Kendisi Tarihi ve Medeni Anıtları Koruma Kurumunda gece bekçisi olarak çalışır. Kazakistan'ının Karoy bölgesinde köyde doğan, anne ve babasını erken yaşta kaybettiği için Atırtau şehrinde kimsesizler yurdunda yetişen bir delikanlıdır. “Mahambet’le aynı soydanız. Küçükken rahmetli babam, ceddiniz Mahamebet’in kahramanlıklarını sık sık anlatırdı. Sağ dizine yatarken kulağıma kurşun gibi dökülen bilgilerin hepsini almışım işte...” (Otarbayev, 2016). Yazar, Daren'in Mahambet Ötemisulü'nün mezarının bulunduğu Karoy bölgesinden olduğunu ve Ötemisulü ile aynı soydan geldiğini özellikle belirtir. Dauren'de olumlu karakter özelliklerinin görülmesinde etkili olan faktörün babasından dinlediği Ötemisulü anılarından kaynaklandığını okuyucusuna duyurur. Yazar bu metinde halk arasında sözlü anlatım

yoluyla nakledilen hadiselerin ideolojik dayatmalarla halka zorla kabul ettirilmeye çalışılan ve kendi tarihine yabancılaştırma maksatlı anlatılardan daha etkili olduğunu vurgular.

“... Gençliğimden beri şiirlerine de kendisine de büyük sevgiyle büyüdüm. Ozanın başını bana veriniz. Emanet olarak verirseniz, ömrüm boyunca üzerine toz kondurmadan korurum” (Otarbayev, 2016). Dauren’in ağzından nakledilen metinle Ötemisuli’nin başının Dauren’e emanet edilecek olması Otarbayev’in genç kuşaklara bir mesajı mahiyetindedir. Tarihini bilen, öz değerlerine saygılı bir neslin ulu ozanın başı olarak sembolize edilen Kazak halkının tarihi mirasını taşıyabileceğini vurgular.

Sizin sayenizde, ikimiz de şu alıştığımız hayata başka yönden bakmaya başladık. Meğerse bazı büyüklerimizden kalan eski yolda yürümekteymişiz. Gündelik hayat mücadelesi, ev meseleleri, yalan, sahtekâr insanlar sahte ilişkiler... Onların hepsini düzeltmek mümkün mü? Bitmek bilmez. Siz bizim şuurumuzu öyle çöplerden azat ettiniz. (Otarbayev, 2016).

Dauren, Noel ile tanışmadan önce içerisinde bulunduğu durumdan memnun değildir. Bir anlamda ne yapacağını bilemez bir durumdadır. Dauren’in yabancılaşmanın farkına vardığını gösteren bu metinde iki çeşidiyle dikkati çeker yabancılaşma. Bunlardan ilki Çağdaş Kazak halkı açısından kendi toplumunun asli değerlerine karşı bir yabancılaşmadır. Dauren açısından ise öz değerlerine yabancılaşan bir topluma karşı yüz çevirme noktasındaki yabancılaşmadır. İkinci durum romanda göze çarpan ve Otarbayev’in olumlu kişilik özellikleri yüklediği karakterlerin genelinde görülen bir durum olarak yazar tarafından sıklıkla vurgulanır. Romanlar bir kurgu üzerine bina edilse de yazarın hayata bakışı, insani değerlere olan yaklaşımı bu kurgu içerisinde okuyucularına sunulur. Roman içerisinde karakterlerin ağzından verilen durum tespitleri bir anlamda yazarının görüşleri mahiyetindedir. Bu durumda Otarbayev’in de genç ve tarihine saygılı bir birey olan Dauren Karakteri ile Kazak gençlerine bir yol gösterme niyeti beslediği sonucuna ulaşılır.

İhtiyar Kurak:

İhtiyar Kurak Kazak toplumunun tarihi mirasını taşıyan biri olarak yazarın olumlu karakter özellikleri yüklediği ve yabancılaşmaların görülmediği bir karakterdir. Kazaklara ait gelenek ve görenekleri bilir. Romanın bazı bölümlerinde dini inancının gereklerini yerine getiren bir Kazak olarak sunulur. Doktor Alimcan ve Noel’i karşıladığında kurban kesmesi ve bunu İslam dininin vecibelerine uygun bir tarzda

yerine getirmesi İhtiyar Kurak'ın dini hassasiyetlerinin bulunduğunun bir göstergesidir. “Esen rüzgardan, yağmur ile kardan yıpranmış olan yüksekçe bir tepenin yanında başını kibleye çevirdi. Öncelikle Allah yoluna, daha sonra ceddin Mahambet'in ruhuna bağışladım. Kurbanlığımı kabul eyle ya Rabbim” (Otarbayev, 2016).

İhtiyar Kurak kişiliği ile Kazak halkına unutturulmaya çalışılan birikimlerin kendisinde toplandığı bir roman kahramanıdır. Yazar bu karakterle roman boyunca verilen yabancılaşmaların hiçbirinin görülmediği bir şahsı tanıtır okuyucuya. Tanıttığı aslında din, kültür, ahlak olarak tanımlanabilecek toplumsal değerlerdir.

Babam, dedemizin bu mezarına yedi yaşındayken getirmişti beni. Çok görmüş geçirmiş eskilerden sorarak zar zor bulduğunda bu mezar neredeyse yok olmak üzereymiş. Bazı kimseler tam olarak bilmelerine rağmen açık etmek istemiyorlarmış. Halkın başından türlü türlü çetin dönemler geçti ya, yavrum (Otarbayev, 2016).

Özellikle Sovyet döneminde tarihi miras olarak görülen ne varsa yok edilmeye ve unutturulmaya çalışılmasına bir gönderme okunur İhtiyar Kurak'ın ağzından dökülen bu metinde. Ancak “...Bak oğlum bu mezar sana emanet! Eninde sonunda Mahambet'i arayacak nesiller gelecektir” (Otarbayev, 2016). Sözleriyle yazar geleceğe dair umutlarını dile getirmektedir.

“Hayalleri gerçekleşmeyen, vefat eden saygıdeğer şahsiyetlerimizin isimleri yeniden canlandı. Hayat kazandı. Kaleme aldıkları eserler halka kazandırıldı. İyilerin değerini geç fark eden ama korkusuz bir milletiz” (Otarbayev, 2016). Romanda dönüm noktası olan İhtiyar Kurak'ın Bayterek Fonu başkanına yazdığı mektup içerik itibarıyla tarihe sahip çıkmanın, atalarına saygının bir dışı vurumu niteliğindedir. Mektubun içeriğinde Kurak'ın Mahambet Ötemisulü'nün hayatını bildiği, başından geçen olaylar hakkında bilgi sahibi olduğu anlaşılır.

Yazar roman boyunca Kurak'ın ağzından toplumun içinde bulunduğu duruma dair eleştirilerini sıralar. Bu eleştirilerin birinde bürokrasinin içerisinde bulunduğu duruma karşı Muhtar Karavul'a sitem ederken “Asil soylu Mahambet'in başını bulmaya para yokmuş da dünürlüğe varmış. Yolun açık olsun evladım” (Otarbayev, 2016). Şeklinde dile getirdiği husus Muhtar Karavul'un şahsında Kazak bürokrasisinin yerilmesidir. İşleyen bir devlet sisteminin köylerdeki muhatabı olan muhtarların üzerlerine aldıkları yetkileri nasıl kullandıklarına dair durum ortaya konmuştur. Bu durum ise tarihe sahip çıkmamanın bir göstergesi olur.

Doktor Alimcan Saktayev:

Roman boyunca ismi çok fazla zikredilmese de kurgulanan yapının oluşmasında kendisine çok önemli bir vazife yüklenen ve yazarın olumlu karakter özellikleriyle donattığı bir şahsiyettir Doktor Alimcan Saktayev.

Ötemisulı'nın mezarının ortaya çıkarılması ve başının bulunarak Noel tarafından gerçeğe en yakın görüntüsünün oluşturulmasında en büyük pay Alimcan Saktayev'e aittir. Çünkü Noel'i bu kazı çalışmasına ikna eden kişi Doktor Alimcan Saktayev'dir.

Romanda Mahabet Ötemisulı'nın şiirlerini ezbere söyleyen birçok karakterle karşılaşılır. Ancak bunların çoğu şiirleri bir aşk şiiri neşvesinde söyleyen ve anlamlarına vakıf olamayan karakterlerdir. Doktor Alimcan ise bu şiirleri ezbere bilen ve okudukça gözyaşı dökabilen birisidir. Ötemisulı'nın hayatını bilen, uğranda savaştığı değerlerin farkında olan, şiirlerinde şairin neye kızdığını, ne için hüznlendiğini, nelere kaygı beslediğini anlayan biridir.

Alimcan ağabey parkta dolaşırken Mahabet'in şiirlerini ezbere söylüyordu. Yüreğine dokunan hep yanık şiirler idi bunlar. Kavuşulmayacak hayaller de, ruhuna gizlediği hüznler de tükenmeyen umutlar da yeri doldurulmayacak pişmanlık da o şiirlerde gizliydi. Utanmayı bir kenara bırakıp gözyaşlarına boğuldu. Küçük bir halkın önderi olmak yerine, birçok kişinin sevdiği biri olmak daha iyiymiş ya. Ah, bu dünya!. (Otarbayev, 2016).

Romanda Alimcan Saktayev ile ilgili olarak amatör tarihçi olduğu bilgisi verilir. Tarihi olaylara yaklaşımında bu özelliğinin de etkili olduğu anlaşılır. Ötemisulı'nın istese küçük bir topluluğun önderi olarak kalabileceğini ancak bunu tercih etmeyip bütün Kazak halkının bağımsızlığı için mücadele ettiğini anlar.

Mahabet Ötemisulı:

Mahabet Ötemisulı, yazarın yabancılaşmaları vurgularken adını sık sık andığı, başını Kazak toplumunun tarihi mirası yerine kullandığı bir karakterdir. Tarihi unsurlarla iç içe olan roman okuyucuyu sık sık tarihi seyahatlere çıkarır. Bu seyahatlerde karşımıza çıkan durum XVI. yüz yıldan itibaren Kazak halkının Rus istilasını ile karşılaşması gerçeğidir. Mahabet Ötemisulı, kendi halkının bağımsızlığı için mücadele eden ve bu uğurda yaşamını yitiren tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyettir. Ötemisulı, bağımsızlığın bir halkın ayakta durabilmesi için elzem olduğunun bilincindedir. Bunun için Rus hegemonyasını kabul eden yöneticilerle ve

Ruslarla savaşmayı göze alır. “Kazak Hanlığının Rus hegemonyasına girmesine karşı çıkmışlardı. Bağımsız Kazak halkının içinden asker topladı. İlk milli ayaklanmaları başlattı” (Otarbayev, 2016).

Ötemisulı, Bağımsızlık yanlısı fikirleri ve hayatıyla romandaki çoğu yabancılaşma unsurlarını vurgularken bir referans noktası olarak kullanılır. Roman karakterlerinin Ötemisulı hakkındaki görüşleri onlardaki yabancılaşmaların bir göstergesi mahiyetindedir. Kimi karakter onu daha çok para kazanmanın bir yolu olarak görür, kimisi onun hakkında hiçbir şey bilmez, kimisi de bunların tam aksine onunla temsil edilen asli değerlerin farkındadır ve ona sahip çıkar.

Romanda Ötemisulı Kazak halkının geleneklerine uygun biçimde göçebe çadırı içinde anlatılır. Öldürüldüğü sahnede çadırla ilgili özellikler de bir ayrıntı olarak okuyucunun dikkatine sunulur. Çadırın şekli, içerisinde bulunan dombıra dâhil yazar tarafından özellikle belirtilir. Yerleşik hayata geçmiş Han’a karşı göçebe hayatı yaşayan Ötemisulı bir anlamda yabancılaşmanın karşısında Kazak geleneklerini yaşayan bir kahramandır.

İkas:

Romanda aile yaşantısı ve Kazak bürokrasisi içerisindeki yeri ile sık sık ön plana getirilen ve yabancılaşmanın bir örneği olarak yazar tarafında vurgulanan bir karakterdir. Noel, Kazak bürokrasisi içerisinde aldığı olumsuz tepkilerin ilkinin Tarihi ve Medeni Anıtları Koruma Kurumu başkanı olarak İkas’la yaşar. Kendisine yaptığı çalışmalarda destek bulmak amacıyla gittiği İkas’tan hayal kırıklığı ile döner.

Noel, yavrum! Demişti sonra güzel güzel. Siz yetenekli genç bir bilim adamısınız. Önünüzde parlak bir gelecek var. Hatta sizi yanı başıma işe de alacaktım. Fakat maalesef, bizim kurum, yeryüzünde devrilmeden ayakta kalan heykellerle ilgileniyor sadece. Onlarında devlet çapında önemli olup olmadığını araştırmakla uğraşırız. Çok eski olanları ve lazım görülenleri kayda geçirip bütçeden ayrılan parayla restorasyon yaparız. Bunun dışında, toprak altında kimler var, yaşarken neler başarmışlar, böyle şeylerle bizim işimiz olmaz. Belki de Kazak halkına yararı dokunan biridir. Kim bilir. Dedim ya, yardımcı olmak isterdim, ama elimden bir şey gelmez (Otarbayev, 2016).

İkas ironik biçimde vurgulandığı gibi Tarihi ve Medeni Anıtları Koruma Kurumu başkanıdır. Noel’in çalışmasına rahatlıkla destek olabilecek bir konumdadır. Ancak konumunu para hırsı ve makam sevgisi için işgal ettiğinden dolayı tarihine olan derin yabancılaşması dikkatlerden kaçmaz.

Tarihi ve Medeni Anıtları Koruma Kurumu başkanı tarihine karşı ilgisiz, şahsi menfaatlerini her şeyin önünde tutan biridir. Kurumda gece bekçisi olarak çalışan Dauren ise başkanın tam aksine, geçmişini önceleyen, tarihi şahsiyetleri ecdadı olarak gören ve onlara derin saygı besleyen bir karakterdir. Okuyucunun dikkatine sunulan bu ironi Kazak bürokrasisinin içinde bulunduğu durumu ortaya sermektedir.

Noel'in ikinci kez İkas'ın yanına gelmesi İkas'ın farkına varmadan yaşadığı yabancılaşmayı göstermesi açısından oldukça manidardır. Bu sefer yanında ulu ozan Ötemisuli'nin başını da getirilen Noel ile İkas'ın karşılıklı konuşmaları tarihe saip çıkmak ve ona karşı kayıtsız kalmak arasındaki tezatlığı gösterir.

Noel'in başta kendisinden yardım isterken tüm kayıtsızlığı ile hayır cevabı veren İkas, Mahambet Ötemisuli'nin kayıp olan başı için konulan ödül miktarını duyunca sergilediği tavır aslında ondan beklenen bir davranış olur. Aynı zamanda romanın bu bölümünde karısı Kaşkariya'nın sigorta süresinin aksamaması için Dauren'in işten kovulduğu ve yerine karısını işe başlatmış gibi gösterdiğini yazar okuyucuya duyurur. İkas'ın bu davranışı insani değerlerle bağdaşmamasının yanında kendisine emanet edilen bir kurumu ne hale getirdiğini de gösterir.

Mahamembet'in heykeli için düzenlenen yarışma ve başı için konulan ödül miktarı, gazetede ilan edilmişti. Bu haberi okuyunca İkas, yerinde duramaz oldu... Zamanında kov, yok et! Diyen sizdiniz. İşe çalışma emriyle kabul edilmemişti. Onun yerine kayıtlara sigorta süresi aksamasın diye karımız Kaşkariya Kayumovna'yı kaydettirdiniz (Otarbayev, 2016).

Kaşkariya:

Tarihi ve Medeni Anıtları Koruma Kurumu başkanı İkas'ın karısı ve Ayım'ın annesidir. Genellikle aile yaşantısı ortamlarında yazarın yaşamından parçalar sunduğu Kaşkariya, ticaretle uğraşır. Dünyanın çeşitli yerlerine seyahatler yapan Kaşkariya, buralardan getirdiği malları Kazakistanda satar. Kocası İkas gibi yazarın tarihine ve toplumuna yabancılaşmış bir birey olarak okuyucuya sunduğu bir karakterdir.

Bir uçtuk pir uçtuk, böylece Paris'e geldik. Diye gözlerini oynatıyordu. Dükkândaki dünya malı göz kamaştırıyordu. Hele otele ne demeli? Tam bir cennetti. Ölesiye alış veriş de yaptık. Düriya'yı diyorum ya, zavallı yurt dışına ilk defa çıkmıştı. Kısacık şişko parmaklarıyla bir buna yapıştı, bir şuna... Kendisine hiçbir giysi yakışmıyor ki... (Otarbayev, 2016).

Kaşkariya, bir vitrin mankeninin giydirilip kuşatılmasından sonra vitrin camında sergilenmesi gibi yabancı kültürlerle olan özentisi, kendi halkının kültür

varlığını hiçe sayması ve para hırsı elbiseleriyle donatılıp yazar tarafından okuyucu vitrinine çıkarılır.

Ulu ozan Mahambet Ötemisulı'nın kayıp başı sebebiyle yeni bakanın bürokratlardan hesap sormaya başlaması bürokratların olduğu gibi onların yakın çevrelerinin de aralarını açmaya başlar. Birbirlerini türlü ithamlarla suçladıkları gibi, İlim adamı olan Kayıp'ın karısı Düriya ve bürokrat olan İkas'ın karısı Kaşkariya da seviyesiz bir şekilde birbirleri suçlarlar ve hatta kavgaya bile tutuşurlar. Bu ibretlik sahneler parayı tarihinden üstün tutan bireylerin yabancılaşmalarını tüm çıplaklığı ile ortaya koymaktadır.

Kapa çeneni dedi Kaşkariya dişlerini sıkarak. Benim evime baskın yaparcasına girip kavgaya edecek adam mısın sen? Olsa olsa Kayıp'ın zavallı karısısın! İ vse!(Rusça –Bu kadar)... Bana bak kadın sen kudurmaya başlamışsın! Kocandan başka kızıma danışmanlık yapacak adam kalmamış mı? Ha, söyle bakalım? (Otarbayev, 2016).

Bu kavgaya şahit olan Ayım'ın kavganın taraflarına gösterdiği tepki roman boyunca ortaya serilen ironik bakış açılarından biridir. Annelerin kızlarını uyardıkları, onlardaki ahlaki erdemlerin gelişmesi için çaba harcadıkları normal düzlem, yerini tam tersi bir duruma bırakarak rollerin değiştiği bu sahnelerde okuyucuya ibretlik seyirler sunmaktadır.

Ötemisulı'nın kayıp başı için konan ödül sebebiyle İkas'ın Paris'te alışverişte olan karısı Kaşkariya'yı araması neticesinde yazar tarafından verilen diyalogları romanda olumsuz karakter özellikleri yüklenen şahısların durumlarını sergilemesi bakımından manidardır.

Kaşkariya: Alo? -Yerin dibine girmiş olsam aramazdın? Bugün ne oldu böyle? Ben elbise ile bluz alıyorum, pazarlık yapıyorum. Eğer problem yoksa rahatsız etme.

İkas: Problem olmaz olur mu ya!. -Dedi, sinirden çatlayacak gibiydi-. Düzgün konuş.

Kaşkariya: O kız kocaya mı kaçtı yoksa?

İkas: Ya, abuk subuk konuşma O evde. Mahambeti'in kellesine...

Kaşkariya: Ben sana çoktan Mahambet'inle yok ol dedim mi, demedim mi?

İkas: Dedin fakat ona, kelleyi bulan kişiye bir milyon dolar ödül verilecekti. Gazeteye ilan vermişler.

Kaşkariya: Kim verecekti?

İkas: Uluslararası Bayterek Fonu.

Kaşkariya: Bir mil-yon do-lar? –Kaşkariya kekeleyerek çığlık atmıştı.- Gerçekten mi?

İkas: Gerçekten ya.

Kaşkariya: Elbiseleri boş ver. Gece seferiyle Almatı'ya uçacağım. Karşılıyın.

İkas: Çok acele ettin ya.

Kaşkariya: Bir dilencinin elinde mi kalsın diyorsun yani?

İkas: Baş mı?

Kaşkariya: Milyonu diyorum. Şu senin rahat tavırların beni öldürüyor ya (Otarbayev, 2016: 79-80).

Kayıp:

Yazarın Edebiyat ve Sanat Enstitüsü Müdürü olarak okuyucusuna tanıttığı Profesör Kayıp, romanın genelinde Ayım'ın tez danışmanı olarak gösterilir ve akademik unvanıyla ön plana çıkar. Romanda Kazak akademik dünyasına yönelik olarak belirtilen eleştirel nitelikteki tespitler Kayıp üzerinden verilir. Noel bürokraside İkas'ın şahsında aradığı desteği bulamayınca İkas tarafından yönlendirildiği ilim adamı olan Kayıp ile de aynı hüsrana uğrar. Burada da aradığını bulamaz.

Noel Ötemisülü'nün başını Kayıp'a onu enstitüsünde muhafaza etmesi için getirdiğinde Kayıp'ın tavrı ondaki yabancılaşmanın sergilendiği metinlerden biri olarak görülür.

Ya ne diyosunuz siz? Kurukafanın edebiyatla sanatla ne ilgisi olabilir? Hatta hiç mi hiç alakası yok... Gerçek hepsi gerçek dedi profesör öfkesini gizlemeye çalışarak. Hatta gözlerinin feri kaymıştı. Fakat siz, şunu unutmayınız; Gerasimov, Aksak Timur'un mezarını kazdığında Özbek ihtiyarlar çok ağlamışlardı. Ne olur açmayınız. Bu savaççı ruhtur. Yerinden oynatırsanız karışıklık meydana gelir. Her şeyin sonu olur demişlerdi. Tarihi gerçektir. Timur'un daha kemiklerinin çıkarıldığı günün gecesi sabaha kavuşmadan Alman faşistler yurdumuzu işgal ettiler. İşte, buna ne dersiniz bakalım? (Otarbayev, 2016).

Kayıp, bu metinde tarihi bir gerçeği vurgularken amacı mezarın açılması ve tarihi şahsiyetlerin ruhlarının incitilmemesi değildir. Kendisine bir katkı sağlamayacağını düşündüğü bir olaydan sıyrılmak için bir yol bulmak adına bu konuşmayı yapar. Metinde dikkati çeken bir nokta da Almanların işgal ettiği yeri “yurdumuz” olarak nitelemesidir. Sovyetler birliği çatısı altındaki yıllarında Kazak halkı ağır baskılara maruz kalır. Bunlardan biri de ikinci dünya savaşına Rus ordusu çatısı altında Kazak erkeklerin zorla askere alınmalarıdır. Almanların Kazakistan topraklarını işgal etmediği tarihi bir gerçek iken ilim adamı olan Kayıp'ın bu söylemi halkına ve tarihine olan yabancılaşmasından başka bir şey göstermez.

Duriya:

Ayım'ın tez danışmanı Kayıp'ın eşi olan Duriya, yazar tarafından okuyucuya yabancılaşmanın bir örneği olarak sunulur. Kaşkariya gibi kendi önceliklerini her şeyin üzerinde tutar. Şahsi menfaatleri söz konusu olduğunda gözden çıkaramayacağı bir insani değer yoktur. Öyle ki Mahambet Ötemisulı ile olan akrabalığı sadece ulu ozanın kayıp olan başına ödül konmasından sonra aklına gelir.

Tarihi olayların bir perspektifini sunan yazar gerçekte Ötemisulı'nın katilinin kendi akrabası olan İkilas olduğunu söyler. Duriya ise Ötemisulı'nın soyundan geldiğini sık sık vurgular. Yaşarken akrabalarının başına konan ödülün sahibi olmak için ihanetlerine uğrayan ozanın vefatının ardında da aynı şekilde başına konan ödülün peşine bir akrabasının düşmesi trajik bir hadise olarak okuyucuya iletilir.

... Bir zamanlar kardeşi olmadıysa olmamıştır, ama şimdi var. Bizim Duriya şairle aynı soydandır. Hatta kız alıp vermeyecek kadar yakın akraba desek abartmış olmayız. Hani bizim Kazak yedi göbek akrabadan kız alıp vermez ya. Araya dört beş ihtiyar şahit oldu mu tamamdır. Demek ki Duriya Mahambet'in özbeöz kız kardeşidir (Otarbayev, 2016).

Duriya karakteri romanda iki biçimde değerlendirilir. Bu değerlendirmelerde onun adının geçtiği sahnelerdeki konumu ön plana alınır. Bunlardan biri ahlaki erdemlerden yoksun bir şekilde yaptığı kavgalar, hareketler, saygısızlıklar bir diğeri de Ötemisulı'nın kayıp başını ararken takındığı tavır ve söylemleridir.

... Fırsat bulurlarsa Kârı paylaşmayı umuyordu. Şan şöhrete ortak olmayı arzuluyordu. ... Ne günahımız vardı da bu baş belâsına bulaştık? Sessizce yaşayıp giderken tüm hayatımız alt üst oldu. Milletin hepsi ayaklanmış. Kulaklarını dikip köşe bucak aramaya başlamışlar. Açgözlü şeyler (Otarbayev, 2016).

Baymahan:

Romanda Tarih ve Etnoloji Enstitüsü müdürü olarak okuyucuya tanıtılan Baymahan, Kazak akademik camiasının temsilcilerinden biri olarak tanıtılır. Yazarın olumsuz karakter özellikleri yüklediği Baymahan, tarihi mirasa sahip çıkma noktasında yabancılaşma özellikleri gösteren diğer bürokratlar ve ilim adamları gibidir.

Yazarın Bayhan'ı roman kadrosuna dâhil ettiği metin roman boyunca kendini hissettiren ironik havanın bir devamı niteliğindedir. "Baymahan bey meclis salonunda. Bir delikanlı Mahambet Şiirlerindeki Tarihsel Veriler adlı konuda doktorasını savunuyor. Danışmanı müdürün kendisidir. Şimdilik çıkmaz" (Otarbayev, 2016). Noel'in bakanın yönlendirmesiyle Ötemisulı'nın başını getirdiği enstitünün müdürü

olan Baymahan'ın danışman olduğu tezin konusunun başlığı Kazak tarihine ışık tutabilecek nitelikte göz kamaştırıcı bir niteliktedir. Yazarın ileriki metinlerde Bayhan'ın başa olan kayıtsızlığını vurgulaması ortadaki ironiyi gözler önüne sermektedir.

Hey Noel, dedi yüksek sesle, kalın kaşlarını çatarak. Sen de kene gibi yapışkan bir şeymişsin be. Ben de bu sabah bakana telefon açmıştım. Biz sadece tarihi meselelerle ilgileniyoruz. Şahaymetov, bu ricasıyla Tarihi ve Kültürel Anıtları Koruma Kurumu'na gitse daha iyi olur. Başkanı İkas'tır. Feraset sahibidir, başın değerini ondan daha iyi bilecek kimse yoktur. Demiştım. Bakanımız yeni atanmasına rağmen bilgili bir siyasetçidir. Hemen anladı, razı oldu. Yavrucuğum, sen oraya git! Haa, yolun açık olsun bu arada (Otarbayev, 2016).

Tarihine sahip çıkmak adına yetkisi olduğu halde, kendisine bir paye vermeyeceğini düşündüğü işi kabul etmeyen Baymahan, Tarih Enstitüsünde müdür olup tarihine yabancı bir karakter olarak okunur.

Muhtar Karavul:

Mahambet Ötemisulı'nın mezarının bulunduğu Karoy köyünün muhtarı olan Karavul, romanda yabancılaşmanın şehir hayatı dışındaki temsilcisi olarak gösterilir. Bürokrasinin daha yüksek konumlarında bulunan benzerleri gibi Karavul da makamını şahsi menfaatleri için kullanan biridir. Ahlaki zayıflıkları, menfaati uğruna gösterdiği çabalar ve halka olan bakış açısıyla eski Sovyet düzeninin devamını yaşatır romanda.

Ardından hemen köy postahanesinin müdürünü çağırttı, ona da kışkırtı. Bir gözünü kapatıp sürekli uyukluyorsun ya. Sana dememiş miydim? Dediklerim bir kulağından girip, diğerinden çıktı. Hani, ilçe, bölge yönetimine yazılan şikâyetler ile başkente yollanan mektuplar olursa açıp okuyacaktın ve bana getirecektin? Sana böyle emir vermemiş miydim? (Otarbayev, 2016).

İhtiyar Kurak'ın başkente yazdığı şikâyet mektubundan haberdar olmadığı için hayıflanan ve bu duruma yol açtığını düşündüğü postane müdürünü azarlayan Karavul, kendi toplumuna yabancılaşma içinde olan bir yönetici olarak tanıtılır.

Hizmet götürmek durumunda olduğu insanlar arasında ayırım yapan, kendi yakınlarını işe alan, tarihi şahsiyet olan Mahambet Ötemisulı'nın kayıp başını aramak için hiçbir çaba göstermeyen muhtar Karavul, baş için konan ödülü duyduktan sonra okuyucuyu hiç şaşırtmayarak birden tarihine sahip çıkan bir karaktere dönüşür. Kendisi gibi düşünenlerin haricinde kimse de inanmaz Karavul'un vatanseverliğine.

Yazar, Karavul karakteri üzerinden topluma ve yönetime dair eleştirilerini dile getirir. Adalet teşkilatının içerisinde bulunduğu duruma dair eleştiriler de İhtiyar

Kurak'ın atının çalınması ardından yakalanan hırsızın şikâyeti üzerine mahkemenin Kurak'ı iftiracı ilan etmesi şeklinde hicvedilir.

... Komşu ilçede hırsızlarla mahkemelik oldu. Mahkemeyi çok kötü bir şekilde kaybetti. Bu yüzden kalp krizi geçirdi. ... Arkası sağlamla mahkemelik olma demişler. Bizim ihtiyarın dilekçesini inceleyip eviren çeviren, döndüren hakim, kendisini iftiracı olarak ilan etmiş (Otarbayev, 2016).

Alim:

Toplum yaşamının her alanından izlenimler sunan yazar, kayıp olan başı bularak ödülü almak isteyen mafya çetelerini de romana dâhil eder. Eski yaşamında insani davranışlar sergileyen ancak öğrencilik zamanlarına denk gelen doksanlı yıllardaki toplumsal ayaklanmalar sebebiyle şimdiki uğraşı olan yasa dışı işlere yönelen Alim de bu noktada roman kadrosuna katılır.

Kazak toplumundaki yabancılaşma izlerini Alim'in ağzından sunan yazar, doksanlı yıllarda Kazak gençliğinin bir bölümünün içerisinde bulunduğu durumu okuyucusuna aktarır.

Gençlik bile yarı sarhoş haledeydi. Hayat elini kolunu bağladı, onun kendine gelmesine müsaade etti mi ki? Etrafında hep sporda kaybetmiş delikanlıların sırtlanları birikmişti. Rahat durmamış, yabancı arabalara binmek istemişlerdi. Kaşınan omuzlarına allı pullu ceketler giymek istemişlerdi. Üniversitelerinden atılmak üzere olanlara bunun cin gibi fikirleri lazım olmuştu. İşte, onlarla birleşince yağla bal gibi kaynaşmıştı. (Otarbayev, 2016).

Yazarın burada üzerinde durduğu nokta bağımsızlıkla gelen ilk yıllarda gençliğin belirli bir bölümünün ne yapacağını bilmez bir şekilde şaşkınlık içerisinde olduğudur.

Alim yasa dışı yollarla hayatını sürdürürken, içlerinde polislerin ve müfettişlerin de olduğu devlet görevlileriyle de ilişki içerisinde. Karşılıklı yardımlaşmaları neticesinde her iki tarafta hak etmedikleri paraların sahibi olurlar.

Haraç vermeye karşı çıkanların ise vay haline... Alnına öncelikle silahın soğuk burnu dayanırdı. Yine de baş eğmeyecek kadar yiğit olanlar, sonradan vergi müfettişlerini ağırlarlardı. Onlar gelip hesap kitabı ele alırlardı. Sonra müfettişler başlarını iki yana sallayarak giderlerdi. Bunun izi soğumadan finans polisi baskın yapardı. Yüzü soğuk delikanlıların sözleri de kurşun gibi ağırdı. Üstelik dokunduğu yeri yakıp kavururdu. Bu sırada akıllarına Alim gelirdi. Ağabeycim diyerek ricada bulunurlardı da hemen ardından Alim araya girer. Denetleme durdurulurdu. (Otarbayev, 2016).

Daha sonraları basiretli yöneticilerin iş başına geçmesiyle tüm işleri bozulan ve aranan biri haline gelen Alim'in kendisiyle hesaplaşmaları da yazar tarafından vurgulanır.

Kiralık dairede saklandığı son üç ay, onun değişmesine neden olmuştu anlaşılır. Boyu da düşünceleri de temizlenmeye başlanmıştı. Eski öğrencilik dönemlerindeki gibi sakinleşiyordu. Evet evet... Olgunlaşıyor, sevap mevap kelimelerini geçiriyordu aklından. Bir zamanlar adam gibi adam olan, akıllı, cesur delikanlıyı böyle çetin bir yola sokmuş olan doksanlı yıllardaki toplumun doksanlı yıllardaki ayaklanmalarıydı (Otarbayev, 2016).

Jengir Han:

Romanın tarihi kahramanlarından Jengir Han, küçük cüz Kazaklarının yöneticisi olan ve tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyettir. Onu romanın bir parçası haline getiren özelliği Ötemisulı ile olan mücadelesidir. Mahambet Ötemisulı, gençliğini Jengir Han'ın sarayında geçirir. Bu dönemde yazdığı şiirlerle Jengir Han'ın dikkatini çeken Ötemisulı, Han tarafından kendisini övecek şiirler yazacak biri olarak görülür. Ancak Ötemisulı, han sarayında gördüğü haksızlıklar neticesinden oradan ayrılır ve Han'a karşı mücadeleye girişir (Mağavin, 1989).

Romanda bir hesaplaşma şeklinde verilen tarihi diyaloglarda Ötemisulı'nın Jengir Han'ı suçlamalarında öne çıkan unsur, Han'ın Ötemisulı tarafından toplumuna yabancılaşmakla itham edilmesidir.

Jengir: İlk elbisemi senden önce eskitmiş halimiz vardı. Kazaklara has esenlik, sağlık sormayı, hal hatır etmeyi bıraktık mı?

Mahambet: Hoca ile Tatar'a, ağzı duasız kâfire el avuç açtınız. Kazaklara ait adetler çoktan size uzak kalmamış mıydı? (Otarbayev, 2016).

Bu diyalogda öncelikle Jengir Han'ın Mahambeti'i yabancılaşmakla itham ettiği görülür. Ancak Mahambet, deliller getirerek asıl yabancılaşmanın kendisi değil, yaptığı faaliyetlerle birlikte Jengir Han olduğunu söyler. Hoca, Tatar ve ağzı duasız kâfir, Kazakistan'a ait olmayanlardır. Ötemisulı, Jengir'in bu unsurların etkisiyle toplumda yabancılaştırma faaliyetleri başlattığını söyler. Bahsedilen bu unsurlarla anımsatılan alanlar eğitim, ticaret ve bağımsızlık unsurlarıdır. Tatarların Çarlık Rusyası tarafından ticaret ve dini faaliyetlerle Kazak hanlığına gönderilmesi ve eninde sonunda Kazak topraklarını istila etme hevesinde olmasına bir atıf vardır. Eğitim ve ticaret bir ulusun ayakta kalması için elzem unsurlardır. Ötemisulı da bu unsurlar üzerinden Kazak toplumunda yabancılaşmalara karşı çıktığını belirtir.

Jengir: Çekinecek değilim, Kazaklarda okulu ilk açan, bu asilzade, bu avam diye ayırım yapmadan çocuklara eğitim veren kim? Jengir! İlk olarak eczane açan kim? Jengir! Yurdu tehlikeli hastalık sardığında ücretsiz aşı yaptıran kimdir? Jengir...

Mahambet: Yeter! Hepsi doğrudur (Otarbayev, 2016).

Jengir Han ve Ötemisuli arasındaki diyaloglarda yazar tarihi kendince objektif bir şekilde sunmak amacındadır. Jengir'in halkı için yaptığı icraatları anlattıktan sonra Mahambet Ötemisuli'nın bunları onaylaması Jengir'i Ötemisuli karşısında galip duruma getirir. Bu faaliyetlerin kendinden sonraki dönemde Kazak toplumunda meydana getirdiği etki yabancılaşmanın Kazak toplumundaki seyri ile paralellik gösterir.

Baymağambet Sultan:

Baymağambet, Ötemisuli'yı 43 yaşındayken çadırında sofrada başındayken gönderdiği adamlara öldürten kişidir. Ötemisuli'nın ölümünden sonra kendi adamları içinde bulunan Ötemisuli'nın bir yakını tarafından öldürülür. Baymağambet ile ilgili metinler de romanda karşılıklı diyaloglar şeklinde aktarılır. Ötemisuli, Jengir han ile ilgili diyaloglarda olduğu gibi Baymağambet'e de suçlamalarda bulunur. "Bildiğim kadarıyla, bu Baymağambet Sultan'ın Sankt Petersburg'a gidip ödül aldığı, tümgeneral rütbesine terfi ettiği zaman olmalı" (Otarbayev, 2016: 77). Ayım ve Dauren arasında geçen konuşmada Baymağambet'in Rus Çar'ı tarafından rutubetlendirilen bir Kazak yöneticisi olduğu anlaşılır. Bu ise Kazak toplumundaki yabancılaşmalara karşı tavrı alan Ötemisuli'nın neden karşısında olduğunu bir işarettir.

Romanda Baymağambet ile ilgili metinler incelendiğinde Ruslara karşı savaşılamayacağını iddia eden ve yenilgiyi kabul edip mücadeleden kaçan bir yönetici portresiyle karşılaşılır.

Baymağambet: İsatay ile Mahambet değil, dedem Nuralın'ı tahttan indiren Sırım'ın kendisi bile aradan dört yıl geçer geçmez Rusya'ya sağ kolunu vermişti. Tek başına yürüyen sen de kimdin be adam? Mahambet: senin gibi az bir şeyle havalanmadım, senin gibi Rus sömürgecilerin önünde kul gibi dalkavukluk etmedim... (Otarbayev,2016).

4.2.2. Topluma Yabancılaşma

Baş romanında topluma yabancılaşma iki şekilde izlenir. İlki Çarlık ve Sovyet etkisi altında geçirilen yıllarda Kazak halkının maruz kaldığı baskılar neticesinde meydana gelen kendi gelenek ve göreneklerinden kopma, ait olduğu toplumu öncelememe ve insani değerlerden uzaklaşmadır. Bunun sebebi özellikle Sovyet ideolojisi tarafından oluşturulmak istenen Sovyet toplumuna Kazak halkının dâhil olması noktasında yapılan faaliyetlerdir. Eğitim, din, kültür gibi alanlarda yapılan bu faaliyetlerin etkisi nesilleri bir şekilde yapılandırır. Sovyet toplumu ideali ise aslında

Rusya'ya hizmet etmekten başka bir şey değildir. Romanda tarihi mirasın bir simgesi olarak kullanılan Ötemisulı'nın başının sahiplenilip sahiplenilmemesi durumunu gösteren tüm hadiseler okuyucuya topluma yabancılaşmaların şeklini göstermektedir. Birtakım simgeler toplumların geçmişleri ile bağ kurmalarında bir vasıta olarak kullanılır. Bu simgeler gelecek nesillerin geçmişleri ile bağ kurmalarını kolaylaştırır (Kapağan-Şakar, 2019). Otarbayev'in Ötemisulı'nın başını tarihle bir bağlantı kurmak noktasında simgeleştirdiği sonucu çıkmaktadır. Romandaki karakterlerin Ötemisulı'nın başına olan yaklaşımları ve bu noktada sergiledikleri tutumlar yazar tarafın iyi ve kötü olarak okuyucunun dikkatine sunulmaktadır. Bunlar gerek sıradan insanlar arasında gerek ilim adamları arasında gerekse de bürokraside mevcut olan topluma yabancılaşmalardır.

İkinci olarak görülen topluma yabancılaşma şekli ise görülen ilk yabancılaşma şekline karşı koyma, tarihi mirasa sahip çıkma, toplum çıkarlarını önceleme şeklinde görülen mevcut yapıya karşı bir yabancılaşmadır.

Roman karakterlerinde arasında görülen iki tür yabancılaşma şekli birbirleriyle çatışma halinde olan bir yapıyı işaret etmektedir. Romanda galip gelen yapının olumlu karakter özellikleriyle donatılan şahısların temsil ettiği yapı olduğu göz önüne alınırsa yazarın olumlu yöndeki yabancılaşmayı öncelediği sonucuna varılır.

4.2.3. Kültüre Yabancılaşma

Romanda kültüre yabancılaşma özellikle köy hayatı ve kent yaşamı üzerinden değerlendirilir. Bu yabancılaşma şekli yazar tarafından bozulmamış şekliyle köydeki bilgelik üzerinden aktarılır. Romanın başlarında Talgar Kurganı kazısında Noel'in karşılaştığı ihtiyar bu bilgeliğin taşıyıcılarından biridir. Kazı ekibinin hırsızlar olabileceğini düşünüp onlara sert çıkması tarihi mirası sahiplenmenin bir göstergesi olarak okunur.

“Savaş döneminde bir grup serseri, keşif grubuyuz diye geldi. Kurganların hepsini açtı. Bütün hazineleri soyup soğana çevirdi. Siz de onların devamı mısınız? Haydi, itiraf edin gerçekleri! Yoksa...” (Otarbayev, 2016).

Daha sonra Noel'in Jumabay Şayahmetov'un oğlu olduğunu öğrendikten sonra gösterdiği vefa ise ondaki insani meziyetlerin yok olmadığını okuyucuya hissettirir.

Diğer bir bilge de Ötemisulı'nın mezarının bulunduğu Karoy köyündeki İhtiyar Kurak'tır. Kendisi tarihi mirası sahiplenme noktasında yaptıklarıyla ve gösterdiği insani davranışlarla Talgar kurganındaki ihtiyar gibi kültürüne olan bağlılığını göstermektedir.

Köy yaşamı üzerinden anlatılanlarda Muhtar Karavul ve yardımcıları gibi olumsuz örnekler bulunsa da kent yaşamı üzerinden anlatılan yabancılaşıma kendini bariz bir şekilde hissettirmektedir.

4.2.4. Romanda Tarihi Tartışmalar Üzerinden Yabancılaşıma İzleri

Mahambet Ötemisulı ve yaşarken mücadele içinde olduğu şahıslar tarihi tartışmaların kadrosunu oluşturmaktadır. Yazarın günümüz yaşantısı üzerinden geri dönüşlerle açtığı seyir pencereleri Kazak toplumunun bir anlamda tarihini anlaması çağrılarını olarak değerlendirilir. Tarihi tartışmalarda özellikle Ötemisulı ve Jengir han arasında yoğunlaşır. Ötemisulı, her ne şekilde olursa olsun bağımsız yaşamının Kazak halkı için öncelik olduğunu vurgularken Jengir Han güç yetiremeyeceği düşmanın bazı isteklerine boyun eğme taraftarıdır. Ötemisulı, Kazak tarihinin binlerce yıllık birikiminin ancak bu şekilde muhafaza edilebileceği inancıyla yapar mücadelesini.

Tartışmaların tamamında değişmeyen karakter Ötemisulı'dır. Karşısına çıkanlar ara ara değişir tartışmalarda. Bunlardan biri de Baymağambet'dir. Jengir hanla aynı düşüncede olan Baymağambet de bağımsızlık noktasında Ötemisulı ile mücadele eder.

SONUÇ

Batılı toplumlarda geleneksel yaşam biçiminden modern hayata geçiş uzun bir zaman dilimine tekabül etmektedir. Bu geçiş kendi doğal mecrasında seyreder. Toplumların modern hayat denilen standartlara sahip olmaları toplumsal yapı itibarı ile aşağıdan başlayarak şekillenir (Balcı,2003). Bir anlamda doğu ile özdeşleşen İslam coğrafyasına bakıldığında ise modernleşme olarak tabir edilen standartlar topluma üst perdeden bir dayatma ile zorla kabul ettirilmeye çalışılır. Kendi değerlerinden koparılmış görece bir aydın kesim değersiz kabul ettikleri toplumu kendilerince değerli hale getirmeye çalışır. Kazak coğrafyasında da durum bundan farklı değildir. Otarbayev, Baş romanında gerek çarlık döneminde gerekse de Sovyet döneminde meydana getirilmeye çalışılan değerlerinden kopmuş bir toplum örneğini sergiler. Kazak halkına asli değerlerini hatırlatan yazar, toplumsal bilinci tekrar uyandırmanın peşindedir.

İnsan payına düşen dünya imkânlarıyla bir başına yaşayamaz. Varlığını sürdürebilmesi ve imkânlarını geliştirebilmesi için mutlaka bir topluluk ya da toplum halinde yaşayabilmesi gerekir. Böylelikle hem sınırlı dünya kaynaklarını hem de tüm insanlık tecrübesini en ideal şekilde kullanabilir.

İnsanın fert halinde değil de topluluk halinde yaşamasının da kaçınılmaz sonuçları olur. Öncelikle fert halinde yaşıyor olması halinde sahip olacağı sınırsız özgürlüklerinden fedakârlık etmesi gerekir. Bu fedakârlık onun başkalarına teslim olmasından ziyade karşılıklı anlayış çerçevesinde yine karşılıklı olarak bir vazgeçiş olarak değerlendirilebilir. Ferdin şahıs özgürlüklerinin bir kısmından vazgeçmesi ile toplumsal hayatta tutunabilmesi mümkün olur.

Toplumlar hiç kimsenin bir diğerine tahakküm etmediği, her ferdin tam bir bağlılık ve kabullenişle oluşturduğu ortak kurallar çerçevesinde var olabilir. En ilkel halinden en modern örneğine kadar toplumsal hayat işaret edilen kurallar manzumesi ekseninde şekillenir ve varlığını sürdürür. Bu kurallar manzumesi toplum içerisinde yine herkesin onayı ile hiyerarşik yapılar oluşturur. Bu hiyerarşik yapıların en temel görevi toplumsal hayatın korunmasını ve devamını sağlayacak kuralların işleyişine nezaret etmektir. Hiyerarşik yapıda bulunan isimler yetkileri oranında sorumluluklarla donatılmış kimselerden oluşur.

Toplumsal hayatın yani birlikte yaşamının en önemli çıktılarında biri de bu hayatın hasılası olan ortak kültürdür. Kültür insanların davranış, inanış, düşünüş, yaşayış hatta hayal ediş biçimleri bakımından bağlı oldukları kuralların da etkisiyle benzerlik gösterdikleri ortak değerler alanı olarak tanımlanabilir. Sayılan alt başlıklardaki ortaklıklar toplumu oluşturan her ferdi aynı ideal etrafında toplayarak daha az enerji ile daha kısa sürede hedefe ulaşmalarını sağlaması bakımından oldukça önemlidir. Ülkü, mefkûre, ideal vb. kavramlarla ifade edilebilecek bu ortak değerler sistemi insanı toplum ve en nihayetinde millet yapan temel aksiyon alanıdır.

Toplumların varlık sebebi sayılabilecek ortak değerler sistemi aynı zamanda onların en zayıf noktasıdır. Bir sebeple kendisine düşman edinmiş ya da birlikte olmaya gereği kadar önem vermemiş toplumların çözülmesine neden olacak şey ortak değerler siteminde meydana gelebilecek bir tahribattır. Fertlerin diğer fertlere olan duygu, inanç, düşünüş, davranış ve hayal ediş biçiminde oluşabilecek farklılıklar sadece fertler planında değil, toplumsal ölçekte de ciddi bir kopuşa neden olur.

Bugün için *yabancılaşma* kavramı ile ifade edilebilecek toplumsal değerlerden kopuş durumu sadece bir alanda değil kültür zeminini oluşturan hemen bütün alanlarda gerçekleşebilir. Ekonomik davranışlardan yönetim faaliyetlerine, inanç dinamiklerinden eğlenme biçimlerine, yemek alışkanlıklarından psikolojiye uzanan birçok alanda fert ile toplum arasındaki ayrışmayı yabancılaşma olarak adlandırmak mümkündür.

Yabancılaşma, birçok örneğinde yılları ihtiva eden bir sürece karşılık gelirken bazı örneklerde de günlük insan davranışlarına yansıyan farklılıklar şeklinde gözlemlenebilir. Uzun ya da kısa tüm yabancılaşma formlarında geçmiş ile yaşanan zaman arasında tutum ve düşünce bakımından anlamlı farklılıklar bulunması esastır.

Genel olarak olumsuz bir mahiyet gösteren yabancılaşma durumunda fert sadece diğer insanlara değil; kurallara, geleneklere ve çevreye karşı yerleşik tutumdan farklı karşılıklar üretir. Bu yeni durum toplumdaki ahengi, insicamı, dengeyi bozduğundan olumsuz olarak değerlendirilir. Yabancılaşma olumsuz bir kavram olarak sadece fert ve toplum arasındaki farklılaşmayı değil, insanın tutumları ve kendi bilinci arasındaki kopuşu da içerir. Toplumsal kopuşun ferdin kendisiyle de yabancılaşmasına neden olduğu durumlar olabileceği gibi, ferdin kendisine yabancılaşmasının sonrasında da toplumsal yabancılaşmanın ortaya çıktığı durumların varlığından söz edilebilir.

Oldukça özel bir coğrafyada ve kendisine has bir gelenekler manzumesi ekseninde hayatını sürdüren Kazak Türkleri özellikle XV. yüzyılda kurdukları Kazak Hanlığı ile kendi toplumsal mutabakatlarını mukavim hale getirir. Kaderleri olan coğrafyanın imkânları ve yaşamak için ihtiyaç duydukları tüm moral değerleri içeren normlar etrafında intizamlı sosyolojik parçalar da içeren bir sosyal nizam oluşturan Kazak Türkleri özellikle XVII. yüzyıldan sonra Çarlık Rusya'nın hedefi haline gelir.

Kazak Türklerinin çeşitli nedenlerle Rusların sürekli baskısı ve işgaline maruz kaldığı dönemler Sovyet Rusya döneminde de sürer. XX. yüzyılın sonlarına kadar devam eden bu baskı ve işgal sürecinde Rusların ana hedefi Kazak toplumunu kimliksizleştirip asimile etmektir. Bu hedef için en kullanışlı yöntem ise bilinçli bir biçimde toplumu oluşturan fertleri hem kendisinden hem diğer toplum üyelerinden hem de çevreyi de içeren tüm kültür değerlerinden uzaklaştırmaktır.

Kazak toplumun Rus siyaseti ve askeri eliyle tüm değerlerine yabancılaştırması süreci yüzyıllarca devam eder. Yürütülen bu sürecin neticesinde arzu edilen noktaya gelen insanlar daha çok aile duygusundan bir şekilde yoksun kalmış bireyler olurken toplumun geneli şiddetle yabancılaşmaya karşı koyar.

Rahimcan Otarbayev'in *Baş* romanı tarihi gerçekler ve modern zamanları aynı kurgunun içerisinde vererek Kazak Türklerinde yaşanan bu yabancılaştırma sürecini ele almayı ve görünür kılmayı hedeflemektedir. Eserde roman karakterleri üzerinden verilen ferdin topluma dönük yabancılaşmasının yanı sıra toplumsal ve kültürel düzeydeki yabancılaşma sorunları da en güncel haliyle işlenir.

Yazarın bilhassa yaygın olarak bilinen tarihi olayları yabancılaşma perspektifiyle ele alışı dikkat çekicidir. Bir toplumsal sorun olarak yabancılaşmanın yol açacağı her türlü tahribatın somut olarak görünür kılındığı eser aynı zamanda tarihi bir görevi de ifa etme sorumluluğu ile kaleme alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Atırav Qalalıq Ortalıqtandırılğan Kitapxanalar Jüyesi (2021), *Raxımjan Otarbaevtñ Ömiri Men Şığarmalarının Qısqaşa Mälimet*, Aytrau.
- Aytaç, Gürsel (2009). *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yayınları.
- Ayyıldız, Mustafa (2011). *Roman(Tanıtım, Tarihçe, Teknik)*, Ankara: Akçağ Basım.
- Bennett, Andrew-Royle, Nicholas (2016). *Şu Edebiyat Denen Şey – Okumak Düşünmek Yazmak*, (Çev. Mukadder Erkan), İstanbul: Notos Kitap.
- Bacaklı, Yılmaz ve Altay, Yalçın (2021). Rahimcan Otarbayev'in Baş Adlı Romanında Fantastik Unsurlar Üzerinden Tarihi Hesaplaşma. *Karabük Türkoloji Dergisi*, S.4,s.38-48.
- Bacon, Elizabeth E. (1978). *Esir Orta Asya*, Çev. Tansu Say, Tercüman Yayınları, İstanbul.
- Baktygereva, Akushtap (2016). "Raxımjan – Özındık Minez, Özındık Qoltañbası Bar Qalamger". *Qazirgi ädebiettanw, tiltanw mäseleleri jäne jazwşı-dramatwrg Raxımjan Otarbaev şığarmaşılığı attı respublikalıq ğılımı-täjiribelik konferenciyası materialdarınıñ jınağı* : 24 Kasım 2016- Uralsk Bildiriler (s.9-11).
- Balcı, Yunus (2003). Tanzimat Romanında Modernleşme Tarzı Olarak Kahramanın "Yabancılaşma"sı Meselesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.30, s.87-96.
- Boltabayev, S. (2018). Türkçe – Özbekçe Sözlük . *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, S.18, s. 423-427 .
- Cevizci, Ahmet (2005). *Felsefe Sözlüğü - Yabancılaşma*, İstanbul: Paradigma Yayınları
- Çetin, Nurullah (2021). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İsmail (2013). *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Dalar, Tuba (2020). Tarihi Ve Kurmaca Gerçeklik Bağlamında Tarihi Roman. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S.65, s.377-387.
- Düğen, Turgay (2019). Uruğlar ve Jüzlerin Kazakistan'daki Sosyo-Politik Yapı İçindeki Rolü, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. S.2, s.289-300

- Doğan, Orhan (2019). Kazak Adının Menşei, Kazak Halkının Ve Hanlığının Oluşumu Ve Faaliyetleri (XVI. Yüzyıla Kadar), *Bellek*. S.1, s.16-27
- Ecevit, Yıldız (2018). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ekici, Yunus (2017). Bolşevik İhtilâlinin Ortaya Çıkması ve Sebepleri, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S.1, s.265-275.
- Erkal, Mustafa E. (1984). Sanayileşme ve Yabancılaşma İlişkisi. *Journal of Sociological Studies* ,S.0, s.17
- Fırıncioğulları, Sevrâ (2015). *Yabancılaşma ve Erich Maria Remarque'in Eserlerinde Yabancılaşma Olgusu*. Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Gültekin, M (2021). Bekir. Modernleşen Toplumun Vefa Duygusuna Yabancılaşması ve Bazı Çözüm Önerileri, *Journal of Analytic Divinity* S.3, s.62-81.
- Gömeç, Sadettin Yağmur (2020). Sovyet Rusya Döneminde Kazakistan, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. S.245, s. 405-420.
- Hawthorn, Jeremy (2014). *Roman Analizi*, (Çev. Ufuk Köse vd.), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Hizmetli, Sabri (2011). Kazak Ulusu ve Kazak Tarihi Üzerine: Dünü ve Bugünü. *İstem*. S.17,s.23-43.
- Kapağan, Enver ve Şakar, Bünyamin (2019). Cengiz Aytmatov'un Eserlerinde Geçen Boy ve Yer Adlarının Dil ve Kültür Açısından Önemi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. S.8, s. 991-1006.
- İmangalyev, Ashat Saliymoviç (2016). Rahimcan Otarbayev- Tekti Sözdin Zergeri. *Quazirgi Adebiettanuv, Tiltanuv Meseleleri Cane Jazuvşı-Dramatuvrg Rahimcan Otarbayev Şığarmaşılığı Attı Respuvliykalıq Gılimiy – Taciriybelik Konferenciyyası Materiyaldarının Jiynağı*. s.4-7.
- Kalieva, A.K. (Ed.) (2017). *Qazirgi Qazaq Ādebieti: Damw Ürdisteri, Esimder Men Oqıǵalar*. Almatı: Print Express.
- Kınacı, Cemile (2017). Kazak Yazar Rahimcan Otarbayev'in Baş Romanı Üzerinde Bir Değerlendirme. *Türk Yurdu*. S.356, s.83-84.
- Kınacı, Cemile (2014). *Kazak Sovyet Edebiyatında İmaj ve Kimlik*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Köse, Ali (2004). *Hayatı Sevmek*, (Çev. Ali Köse), Arıtan Yayınları: İstanbul
- Kundakçı, Mustafa (2020). Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme, *trk dergisi*, S.1,s.1-12.
- Marx, Karl (2013). *Yabancılaşma*, Ankara: Sol Yayınları.
- Muhtar Mağavin ve Mardan Baydildayev (1989). *Bes Gasır Jırlydy* 2 cilt. Jazuşı yay: Almatı.
- Ofluoğlu, Gökhan ve Büyükyılmaz, Ozan. (2008). Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç İçinde Farklı Alanlarda Görünümleri, *Kamu – İş*; Cilt: 10, Sayı: 1: Zonguldak.
- Olgun, Yusuf (2011). *Türk Dili Kompozisyon*, İstanbul: Sümer Kitapevi.
- Otarbayev, Rahimcan (2016). *Baş*, Ankara: Bengü.
- Özel, İsmet (2013). *Üç Mesele: Teknik - Medeniyet – Yabancılaşma*, İstanbul: TİYO.
- Özdemir, Aşur ve Kerimbekova, Bayan (2019). *Metinlerle Yeni Kazak Edebiyatı*. İstanbul: Ferfir Yayıncılık.
- Qaratayev, M. (1974). *Tandamalı Şığarmalar*, Jazuşı, Almatı.
- Särsenbay, Qalï (2017, 19 Ekim). Raxımjan otarbaev şığarmaşılığındağı saz, äwengerşilik töñiregindegi birqıdırw oylar. *Adebiportal*. Elde edilme tarihi: 13.04.2022, <https://adebiportal.kz/kz/news/view/19345>
- Sazyek, Hakan (2008). *Abdulhak Şınası Hisar"ın Romanlarında Özel Yabancılaşma*, Akçağ Yayınları: Ankara
- Shaikenova, Gulshat (2019). Kazak Edebiyatında Roman Türü ve Gelişmesi. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.1, s.1-7
- Somuncuoğlu, Bekir Tümen (2006). *Türkistan'da Eğitim (1865-1817) ve Çarlık Rusyasının Sosyo-Politik Açından Eğitime Yaklaşımı*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şalış, Tülay (2012). *Oğuz Atay'in Romanlarında Yabancılaşma*. Yüksek Lisans Tezi. Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Tellal, Erel (2001). Mirsaid Sultan Galiev, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, S.1, s. 107.
- Toktasyn, Serzhan. (2020, 17 Şubat). "Rahimcan Otarbayev –Tek Yolcu Benim-. *Adyrna*. Elde edilme tarihi: 02.04.2022, <https://adyrna.kz/post/30478>

- Umirzakov, Adilbek.(2019, 16 Ekim). “Otarbayev Adası”. *Syr Boyu*. Elde edilme tarihi:02.04.2022, <https://old.syrboyi.kz/adebiet/33656-otarbaev-araly.html>
- Wikipedi. (2020, 26 Ağustos). “Rahimcan Otarbayev”. Elde edilme tarihi: 04.04.2022, https://kk.wikipedia.org/wiki/Рахымжан_Отарбаев
- Yazıcı, Sanem (2021). *Yabancılaşma Kavramı ve Otto Dix, George Grosz, Max Beckmann Üzerinden Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

ÖZGEÇMİŞ

Yalçın ALTAY. 1992 yılında İlkokulu Kayseri Selçuk ilkokulunda tamamladıktan sonra 1998 yılında Kayseri Argıncık Lisesi'ni tamamlamıştır. 2002 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Bölümü'nü tamamlamıştır. 2019 yılında Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü tamamlamıştır. 2002 yılından beri Milli Eğitim Bakanlığında öğretmen olarak çalışmaktadır. 14.09.2020 tarihinde Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimi için kabul edilmiştir.